№5(101) (2026 ж. Мамыр/Май 2026 г.)

ULAĠATTY USTAZ JOLY

Республиканский информационный научно-методический журнал
Республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналы

ULAĠAT

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, педагог-сарапшы

Қарағанды облысы, Балқаш қаласы, «Бауыржан Момышұлы атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ

- *«Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, мінез деген нәрселермен озады.»*
- *«Білгеніңді үйрету – шынайы білімнің белгісі.»*

Айткулова Гулшара Серікқызы

«ULAĠATTY USTAZ JOLY» республикалық ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының
№5(101) (2026 ж. Мамыр) шығарылымы. Выпуск №5(101) (Май 2026 г.)
республиканского информационного научно-методического журнала
«ULAĠATTY USTAZ JOLY».

Басылымның кезеңділігі - айына 4 рет шығады

№ KZ44VPY00078195 есепке қоюы туралы
КУӘЛІК

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде берілген

Периодичность издания — 4 раза в месяц.

СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет № KZ44VPY00078195

Выдано Комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:
білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:
публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Айтуганова Еңлік Баяндықызы
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Материалдардың анықтығына авторлар жауапты болады.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Ответственность за достоверность материалов несут авторы. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы

«ULAĠATTY USTAZ JOLY» ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов информационного научно-методического журнала «ULAĠATTY USTAZ JOLY» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Төлегенова С.Б. Мектепке дейінгі ұйымдағы ұлттық құндылықтарды қалыптастыру жолдары....4
Баймаханова Ж.Қ. Ұсақ моторика және тіл дамыту әдістемелік құралы....7
Омарова Г.А. Экософия как основа формирования экологического воспитания школьников....10
Әмреева Г.А. Жасанды интеллект негізіндегі оқытудың бастауыш сыныптағы тиімділігі....12
Жукаева М. Экологиялық тәрбие – мектепке дейінгі білім берудің маңызды бағыты....16
Утегенова А.Т. Балабақша тәрбиесінде ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың педагогикалық негіздері....19
Бегжанова М.А. Жасанды интеллект технологиялары арқылы мектепке дейінгі балалардың танымдық қабілеттерін дамыту....22
Асылханова Н.Н. Цифрлық дәуірдегі тәрбиешінің жаңа педагогикалық рөлі....25
Тасу К.К., Джакипов Б. Болашақ биология пәні мұғалімдерін даярлауда зерттеушілік құзыреттілікті қалыптастыру....28
Үсенбай Г.О. Информатика сабақтарында ChatGPT және басқа жасанды интеллект құралдарын тиімді қолдану....30
Тасу К.К., Төлен Е. Молекулалық биология негіздері және генетикалық ақпараттың жүзеге асу механизмдері....33
Пусырманова А.А. Урок-обобщение. Однородные члены предложения....35
Жиенкулова Г.Б. Кровеносная система....39
Доспаганбетова А.Ж., Коркытбаева Н.Б. «Многообразие живых организмов» «Тірі организмдердің алуан түрлілігі»....43
Ағатаева Г.М. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлем құрау дағдыларын дамытудағы шығармашылық әдістердің тиімділігі....47
Амангелді К.З. «Мәтінмен жұмыс түрлері: оқу сауаттылығы негізінде оқушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесін дамыту»....49
Саканова Ж.М. «Қолөнер - еңбектің қайнар көзі»....50
Шакенова М.Е. Қолөнер жұмыстары арқылы оқушылардың ұсақ қол моторикасын дамыту....52
Абакашева Г.К. Учитель как ключевая фигура в формировании успешной личности: уроки финансовой грамотности через классическую литературу....54
Абдикасымова Ж.С. Бастауыш сыныптағы білім мен тәрбиенің заманауи бағыты....57

Төлегенова Саламат Байқасымқызы
Тәрбиеші
“Нұрбек Орда” балабақшасы
Қызылорда қаласы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аннотация. Бұл мақалада мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың ұлттық құндылықтарын қалыптастырудың теориялық және практикалық негіздері қарастырылады. Ұлттық тәрбие арқылы баланың адамгершілік қасиеттерін, тілдік мәдениетін, отаншылдық сезімін дамыту жолдары талданады. Сонымен қатар, ұлттық ойындар, салт-дәстүрлер, халық ауыз әдебиеті және көркем шығармашылық әрекеттер арқылы тәрбиелеу әдістері ұсынылады. Материал тәрбиешілер мен әдіскерлерге арналған.

Кілт сөздер: Ұлттық құндылық, мектепке дейінгі тәрбие, отансүйгіштік, салт-дәстүр, ұлттық ойындар, рухани тәрбие, балабақша, этнопедагогика, адамгершілік, мәдени тәрбие.

Кіріспе

Мектепке дейінгі кезең – баланың тұлғалық қалыптасуының ең маңызды және жауапты кезеңі болып табылады. Бұл уақытта бала қоршаған ортаны танып-білуге, адамдармен қарым-қатынас жасауға, мінез-құлық нормаларын игеруге және алғашқы рухани-адамгершілік түсініктерді қабылдауға бейім болады. Сондықтан дәл осы жаста берілетін тәрбие баланың болашақтағы азаматтық ұстанымына, дүниетанымына және мінез-құлқына тікелей әсер етеді.

Қазіргі білім беру жүйесінде мектепке дейінгі ұйымдардың басты міндеттерінің бірі – жан-жақты дамыған, рухани бай, адамгершілігі жоғары, өз ұлтының мәдениеті мен дәстүрін құрметтейтін тұлға тәрбиелеу болып табылады. Осы мақсатқа жетудің негізгі жолдарының бірі – ұлттық құндылықтарды бала бойына ерте жастан бастап сіңіру.

Ұлттық құндылықтар – әр халықтың тарихи даму барысында қалыптасқан рухани, мәдени, моральдық және әлеуметтік тәжірибелер жиынтығы. Қазақ халқының ұлттық құндылықтарына тіл, діл, салт-дәстүр, әдет-ғұрып, ұлттық ойындар, ауыз әдебиеті, ата-баба мұрасы және ұлттық өнер жатады. Бұл құндылықтар ғасырлар бойы ұрпақтан-ұрпаққа беріліп, халықтың рухани негізін қалыптастырған.

Мектепке дейінгі жастағы бала үшін ұлттық құндылықтарды қабылдау өте табиғи және тиімді процесс болып табылады. Себебі бұл кезеңде баланың ойлауы бейнелі, эмоциялық қабылдауы жоғары және еліктеушілік қабілеті күшті болады. Осы ерекшеліктерді ескере отырып, тәрбие үдерісінде ұлттық мазмұнды ойындар, ертегілер, мақал-мәтелдер, салт-дәстүр элементтері және шығармашылық әрекеттер кеңінен қолданылуы тиіс.

Ұлттық тәрбие баланың тек танымдық қабілетін дамытып қана қоймай, оның рухани дүниесін байытады, отансүйгіштік сезімін қалыптастырады және мәдени құндылықтарға деген

құрметін арттырады. Сонымен қатар, ұлттық негізде берілген тәрбие баланың тілдік дамуына, қарым-қатынас мәдениетіне және әлеуметтік бейімделуіне де оң әсер етеді.

Қазіргі жаһандану жағдайында ұлттық болмысты сақтау және оны жас ұрпақ бойына сіңіру ерекше маңызға ие болып отыр. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда ұлттық құндылықтарды жүйелі түрде енгізу – тек педагогикалық міндет қана емес, сонымен қатар рухани-мәдени қажеттілік болып табылады.

Осы мақалада мектепке дейінгі ұйымдарда ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың негізгі жолдары, тиімді әдіс-тәсілдері және педагогикалық мүмкіндіктері жан-жақты қарастырылады. Материал тәрбиешілердің кәсіби құзыреттілігін арттыруға және оқу-тәрбие үдерісін жетілдіруге бағытталған.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

1. Мектепке дейінгі ұйымдағы ұлттық құндылықтардың педагогикалық маңызы

Мектепке дейінгі кезеңде ұлттық құндылықтарды қалыптастыру баланың рухани-адамгершілік дамуының негізін қалайды. Бұл кезеңде бала еліктеу арқылы үйренетіндіктен, қоршаған ортадағы мәдени үлгілер оның тұлғалық дамуына тікелей әсер етеді.

Ұлттық құндылықтар балаға:

- адамгершілік нормаларын түсінуге,
- өз ұлтына деген сүйіспеншілікті қалыптастыруға,
- мәдени мінез-құлықты меңгеруге,
- тілдік және танымдық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

2. Ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың негізгі бағыттары

2.1 Тіл арқылы ұлттық тәрбие беру

Тіл – ұлттық құндылықтың өзегі. Балабақшада қазақ тілін дамыту арқылы бала ұлттық болмысты қабылдайды.

Қолданылатын әдістер:

- мақал-мәтел жаттату
- ертегі айту және мазмұндау
- диалогтық сөйлеу
- сюжеттік-рөлдік ойындар

2.2 Ұлттық ойындар арқылы дамыту

Ұлттық ойындар баланың дене, ойлау және әлеуметтік дамуын қатар жетілдіреді.

Мысалы:

- «Асық ату»
- «Арқан тартыс»
- «Тақия тастамақ»
- «Соқыр теке»

Ойын барысында бала ережені сақтауды, топпен жұмыс жасауды үйренеді.

2.3 Салт-дәстүр арқылы тәрбиелеу

Салт-дәстүр – ұлттың рухани коды.

Балабақшада таныстырылатын дәстүрлер:

- бесікке салу
- тұсау кесу
- шілдехана
- Наурыз мерекесі

Бұл әрекеттер балада ұлттық сана қалыптастырады.

2.4 Халық ауыз әдебиеті арқылы тәрбие

Ауыз әдебиеті – баланың қиялын, тілін және ойлауын дамытатын құрал.

Қолданылатын түрлері:

- ертегілер
- жұмбақтар
- жаңылтпаштар

• мақал-мәтелдер

2.5 Көркем-шығармашылық әрекеттер

• ою-өрнек салу
• ұлттық бұйымдар жасау
• мүсіндеу
• жапсыру

Бұл әрекеттер эстетикалық тәрбиені дамытады.

2.6 Патриоттық тәрбие элементтері

• Қазақстан Республикасының рәміздерімен таныстыру
• туған жер туралы әңгімелер
• отансүйгіштік өлеңдер
• мерекелік іс-шаралар

3. Тәрбиешінің ұлттық құндылықтарды қалыптастырудағы рөлі

Тәрбиеші – ұлттық тәрбиенің негізгі ұйымдастырушысы.

Оның міндеттері:

• ұлттық мазмұндағы іс-әрекеттерді жоспарлау
• баланың қызығушылығын ояту
• үлгі көрсету
• ата-анамен бірлескен жұмыс жүргізу
• күнделікті тәрбиеге ұлттық элементтерді енгізу

4. Күтілетін нәтижелер

Ұлттық құндылықтар жүйелі түрде берілген жағдайда балада:

• ұлттық сана қалыптасады
• сөйлеу мәдениеті дамиды
• адамгершілік қасиеттер артады
• отансүйгіштік сезім қалыптасады
• әлеуметтік бейімделу күшейеді
• қарым-қатынас мәдениеті дамиды

Қорытынды

Қорытындылай келе, мектепке дейінгі ұйымдарда ұлттық құндылықтарды қалыптастыру – баланың рухани-адамгершілік дамуының негізгі бағыты болып табылады. Бұл процесс тек білім беру мазмұнымен шектелмей, баланың тұлғалық қалыптасуына тікелей әсер ететін маңызды тәрбие жүйесі болып саналады.

Ұлттық құндылықтарды ерте жастан бастап жүйелі түрде енгізу баланың туған еліне, тіліне, мәдениетіне деген сүйіспеншілігін арттырады. Сонымен қатар, ол баланың мінез-құлқына, қарым-қатынас мәдениетіне және әлеуметтік ортаға бейімделуіне оң ықпал етеді.

Балабақшада ұлттық мазмұндағы ойындар, ертегілер, салт-дәстүрлер, мақал-мәтелдер және шығармашылық әрекеттерді кеңінен қолдану арқылы балада ұлттық сана мен рухани құндылықтар қалыптасады. Бұл оның болашақта елін сүйетін, мәдениетті, білімді тұлға болып қалыптасуына негіз болады. Сондықтан ұлттық құндылықтарды тәрбиелеу – тек педагогикалық міндет емес, сонымен қатар ұлттық болмысты сақтаудың және ұрпаққа жеткізудің маңызды құралы болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік стандарты (2022)
3. Қазақстан Республикасының тәрбие тұжырымдамасы
4. Сухомлинский В.А. – «Бала жүрегі»
5. Ушинский К.Д. – «Адам – тәрбие пәні ретінде»

Баймаханова Жансая Қайратқызы
Логопед
“Нұрбек Орда” балабақшасы
Қызылорда қаласы

ҰСАҚ МОТОРИКА ЖӘНЕ ТІЛ ДАМЫТУ ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛЫ

Аннотация. Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың ұсақ моторикасын дамыту арқылы тіл кемшіліктерін түзету және сөйлеу тілін қалыптастырудың логопедиялық-әдістемелік негіздері қарастырылады. Ұсақ моторика мен сөйлеу тілі арасындағы нейропсихологиялық байланыс талданып, логопедиялық жұмыста қолданылатын тиімді әдіс-тәсілдер ұсынылады. Саусақ жаттығулары, артикуляциялық гимнастика, дидактикалық ойындар және сенсорлық дамыту элементтері арқылы баланың сөйлеу белсенділігін арттыру жолдары көрсетіледі. Мақала логопедтерге, дефектологтарға және мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілеріне арналған.

Кілт сөздер: Ұсақ моторика, логопедия, тіл дамыту, сөйлеу бұзылыстары, артикуляциялық гимнастика, саусақ жаттығулары, нейропсихология, мектепке дейінгі білім, дидактикалық ойындар, сенсорлық даму.

Кіріспе

Мектеп жасына дейінгі кезең баланың сөйлеу тілінің қалыптасуындағы ең маңызды әрі жауапты кезең болып табылады. Осы уақытта тілдік жүйенің негізі қаланып, дыбыстардың дұрыс айтылуы, сөздік қордың дамуы және байланыстырып сөйлеу дағдылары қалыптасады. Алайда қазіргі таңда көптеген балаларда сөйлеу тілінің дамуы кешеуілдеуі, дыбыс айту кемшіліктері, сөздік қорының жеткіліксіздігі сияқты мәселелер жиі кездесуде.

Логопедиялық тәжірибеде баланың сөйлеуін түзету мен дамытуда ұсақ мотриканың рөлі ерекше маңызды болып саналады. Ұсақ моторика – қол, саусақ және білезік бұлшықеттерінің дәл әрі үйлесімді қозғалысы. Нейропсихологиялық зерттеулерге сүйенсек, ми қыртысында сөйлеу орталығы мен қол қозғалысын басқаратын орталықтар функционалды түрде тығыз байланысты. Сондықтан саусақ қимылдарының белсенді дамуы сөйлеу белсенділігін тікелей ынталандырады.

Логопед маманның негізгі міндеті – баланың сөйлеу тілін түзету ғана емес, сонымен қатар оның жалпы психофизикалық дамуын кешенді түрде жетілдіру. Осы тұрғыдан алғанда ұсақ мотриканы дамыту логопедиялық жұмыстың ажырамас бөлігі болып табылады.

Негізгі бөлімі

1. Ұсақ мотриканың логопедиялық маңызы

Ұсақ моторика сөйлеу дамуының негізі ретінде қарастырылады.

Маңыздылығы:
- Сөйлеу орталығын белсендіреді
- Дыбыс артикуляциясын жақсартады
- Сөздік қорды кеңейтеді
- Фонематикалық естуді дамытады
- Байланыстырып сөйлеуді күшейтеді

2. Ұсақ моторика мен сөйлеу тілінің нейробайланысы

Ғылыми деректер бойынша, Брока және Вернике аймақтары саусақ қозғалысын реттейтін ми бөліктерімен тығыз байланыста жұмыс істейді.

Негізгі байланыс механизмі:
- Саусақ қозғалысы → ми белсенділігі артады
- Ми белсенділігі → сөйлеу орталығы күшейеді
- Сөйлеу орталығы → тілдік дағдылар дамиды

Бұл байланыс логопедиялық түзету жұмыстарының негізін құрайды.

3. Логопедияда ұсақ моториканы дамыту әдістері

3.1 Саусақ гимнастикасы

Логопедиялық сабақтардың міндетті бөлігі.

Мысалдар:
- «Саусақтар сөйлейді»
- «Отбасы саусақтары»
- «Жаңбыр тамшылары»
- «Гүл ашылды»

3.2 Артикуляциялық гимнастикамен біріктіру
- Ерін мен тіл жаттығулары
- Саусақ қозғалысымен синхрондау
- Айна алдында орындау

3.3 Дидактикалық логопедиялық ойындар
- «Дұрыс айт» ойыны
- «Суретті ата»
- «Қай дыбыс?»
- «Сөз құрастыр»

3.4 Сенсорлық дамыту жаттығулары
- Құм терапиясы
- Су ойындары
- Монтессори материалдары
- Текстуралы заттармен жұмыс

3.5 Шығармашылық әрекеттер
- Мүсіндеу (ермексаз)
- Сурет салу
- Жапсыру
- Қағазды умаждау және жырту

4. Логопедтің жұмыс жүйесі

Логопед жұмысы кешенді болуы тиіс:
- Диагностика жүргізу
- Жеке түзету бағдарламасын құру
- Ұсақ моторика жаттығуларын енгізу
- Ата-анамен жұмыс
- Үздіксіз мониторинг

5. Логопедиялық жұмыстың нәтижесі

Жүйелі жұмыс нәтижесінде балада:
- Дыбыстарды дұрыс айту қалыптасады

- Сөйлеу жылдамдығы реттеледі
- Сөздік қор кеңейеді
- Зейін тұрақтылығы артады
- Қарым-қатынас белсенділігі күшейеді

Қорытынды

Қорыта келгенде, мектеп жасына дейінгі балалардың ұсақ моторикасын дамыту – сөйлеу тілін қалыптастыру мен түзетудегі ең тиімді және ғылыми негізделген бағыттардың бірі болып табылады. Қазіргі логопедиялық тәжірибеде ұсақ моторика тек қосымша жаттығу ретінде емес, баланың сөйлеу тілін кешенді түзету жүйесінің негізгі компоненті ретінде қарастырылады.

Нейропсихологиялық зерттеулер ұсақ моторика мен сөйлеу орталығының ми құрылымында тығыз байланыста орналасқанын дәлелдейді. Сондықтан саусақ қимылдарының белсенді дамуы баланың тілдік белсенділігін арттырып қана қоймай, оның когнитивтік процестерін де (зейін, есте сақтау, қабылдау, ойлау) жетілдіреді. Бұл өз кезегінде баланың жалпы даму деңгейін жоғарылатып, мектепке дайындығын қамтамасыз етеді.

Логопедиялық жұмыста ұсақ мотериканы дамыту жүйелі түрде жүргізілген жағдайда балаларда келесі оң өзгерістер байқалады: дыбыстарды дұрыс айту дағдысы қалыптасады, артикуляциялық аппараттың қозғалысы жақсарады, сөздік қор кеңейеді, байланыстырып сөйлеу қабілеті дамиды. Сонымен қатар, бала өз ойын еркін жеткізуге, қарым-қатынасқа түсуге, сөйлеу барысында қателіктерін өздігінен түзетуге үйренеді.

Ұсақ мотериканы дамыту әдістері – саусақ гимнастикасы, дидактикалық ойындар, құрастыру әрекеттері, мүсіндеу, сурет салу, сенсорлық материалдармен жұмыс – баланың қызығушылығын арттырып, оқу процесін эмоционалды жағынан жағымды етеді. Мұндай әдістер баланың ерікті зейінін дамытып, логопедиялық сабақтардың тиімділігін күшейтеді.

Сонымен бірге, логопедтің кәсіби құзыреттілігі, әдістемелік шеберлігі және баламен жеке жұмыс жүргізу қабілеті түзету жұмысының нәтижесіне тікелей әсер етеді. Әр балаға жеке бағдарлама құру, оның даму ерекшелігін ескеру – логопед жұмысының негізгі талабы болып табылады.

Жалпы алғанда, ұсақ моторика мен тіл дамыту жұмыстарының өзара байланысы баланың тек сөйлеу қабілетін ғана емес, оның тұлғалық, әлеуметтік және интеллектуалдық дамуын да қамтамасыз етеді. Сондықтан бұл бағыттағы жүйелі, мақсатты және ғылыми негізделген жұмыс мектепке дейінгі білім беру жүйесінің маңызды бөлігі болып қала береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. – Москва: Педагогика, 1982.
2. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. – Москва: МГУ, 1973.
3. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – Москва, 1981.
4. Филичева Т.Б., Чиркина Г.В. Логопедия: теория и практика. – Москва: Просвещение, 2014.
5. Глухов В.П. Основы коррекционной логопедии. – Москва, 2010.
6. Садовникова И.Н. Нарушения речи у детей и их коррекция. – Москва, 2005.
7. Кольцова М.М. Двигательная активность и развитие речи ребенка. – Москва, 1973.
8. Жукова Н.С., Мастюкова Е.М. Логопедия. Основы теории и практики. – Москва, 2009.
9. Қазақстан Республикасының Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік стандарты. – Астана, 2022.
10. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Мектепке дейінгі тәрбие бағдарламалары. – Астана, 2023.
11. «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» әдістемелік журналы. – Алматы.
12. «Бала мен балабақша» ғылыми-әдістемелік журналы. – Алматы.
13. Ткаченко Т.А. Логопедическая гимнастика для дошкольников. – Москва, 2016.

Омарова Гульзира Айдархановна
Учитель биологии
КГУ "Общеобразовательная средняя школа-гимназия №11 города Актобе" государственного учреждения "Отдел образования города Актобе"

ЭКОСОФИЯ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ

Однажды норвежский филосов и учёный по имени Арне Несс наблюдал на улице как дети гоняются за воробьями. Внезапно на забор дома села ласточка.

Один из ребят попытался бросить в ласточку камень. Дети громко закричали:

- Не бросай камень! Нельзя! – закричали дети. Мальчик не ожидал такой реакции от своих друзей, поэтому он удивился и спросил:

- Почему?

- Как почему? Ласточка – священная птица, разве родители не говорили тебе об этом? – сказали дети. Через некоторое время прилетели голуби и этот мальчик спросил с украдкой?

- А в голубей можно кидать камни или они тоже священные?

Начало этой истории наводит на размышления Арне Несса. О некоторых животных и птицах люди слагают священные легенды. И люди за это их почитают. А забытые звери или те, у которых нет своей легенды, становятся объектами забавы охотников и постепенно начинают исчезать. Поэтому нужно найти и продвигать легенды о каждом животном. Например, если бы дети знали легенду о воробье, они не стали бы стрелять по воробьям, как по ласточкам. Напротив, они могли бы проявить сочувствие и накормить их. Ласточки не занесены в «Красную книгу» и не охраняются государством. Священное предание о ласточке защищает эту птицу. В остальном, биологически разница между воробьём и ласточкой невелика.

Отметим, экософия это мудрость человека по отношению к природе и к самому себе. И в 1973 году Арне Несс разработал концепцию и назвал её «Экософией» или «Deep ecology» что в переводе означает «Глубинная экология». Смысл: проникновение в священную сущность природы и признание её значимости. А что наполняет экологию сакральным смыслом? Это божественные книги, пророки и святые. Если за каждым животным и птицей не будет божественного содержания, то это животное или растение легко исчезнет из природы.

Экософия – экологическая философия - как раз рассчитана на воспитание молодежи, можно сказать, с детского возраста прививает любовь к природе, охране окружающей среды. Слово "философия" нас немного отпугивает, потому что она обычно подразумевает что-то сложное, необъятное, фундаментальное, но экософия применима на практике".

Так, в 1985 году таиландский учитель средней школы Нэнси Нэшем ввел экософию в общество, что помогло спасти страну от экологической катастрофы. В 1985 году было решено провести эксперимент, так как до 1985 года экология в Таиланде резко ухудшилась, и люди начали стрелять и убивать животных. Даже количество обезьян уменьшилось. Нэнси Нэшем начал изучать и собирать легенды экософии, исследуя собранные учения Будды за 2500 лет. Учитель начал распространять и рассказывать в школах и в прочих учебных заведениях истории о том, как Будда разговаривал со слоном, гладил обезьяну по голове, давал воду и кормил собаку, посадил дерево и т.д. Через 20-30 лет вырастает новое поколение, и что интересно, то что у них формируется экологический этикет. Под влиянием новой философии, которая переплелась с традиционными укладом и верой, таиландцы отказались от охоты. Новое поколение считает животных священными. Благодаря этому Таиланд вошла в число экзотических туристических стран.

Американский экофилософ Джон Бэярд Калликотт предложил мировым экологам: «Если мы хотим сохранить нашу планету здоровой, нам следует отделить экологическую этику от всех священных религиозных текстов и сформировать её как самостоятельный

предмет». Д.Б.Калликотт изучал экологические традиции американских индейцев, благодаря котором они относились к природе с уважением. Его канадский коллега Дэвид Судзуки также выдвинул лозунг: «Чтобы сохранить природу, разум ребёнка нужно обогащать сакральными ценностями».

Американский учёный по имени Линн Уайт сказала: «Необходимо изобрести новую религию, чтобы защитить окружающую среду или возродить забытые древние легенды».

Одна наука или экономика не в силах защитить природу. Надо обращаться и к другим культурным ценностям. Религиозные мифы, символы и образы для многих людей являются главным средством при определении добра и зла, при мотивировании тех или иных поступков, решение личных и общественных проблем. Если мы желаем защитить природу, мы не можем избежать религии. Религия, наравне с экологией и философией, один из источников экологической этики и ближе к языку нравственности. Мировые и локальные религии, каждая по своему, предлагают уникальный набор моральных ценностей и экологических правил. Различные религии содержат свои собственные экологические ценности, которые выражаются по разному по разному.

Экософия основана на национальных традициях каждого народа и не противоречит религиозным догмам. У казахов очень много кюев, сказок, легенд, про хромого кулана например. Исходя из этого казахи издревле на куланов не охотились. Как и каким образом воспитать это в детях уже известно. В Таиланде это уже сработало, Норвегии введено и придумано, а японцы взяли на вооружение.

В результате в некоторых развитых странах мира экософия вводится в качестве дополнительного предмета в школе. Я тоже решила поспособствовать этому со своей стороны. Потому что земля – общий дом человечества. Его животные и растения – это общий мир человечества. Вам придётся активно бороться, чтобы защитить его.

Для того чтобы предотвратить экокризис, необходимы: новое мировосприятие, новая система ценностей, новая философия, новый образ жизни и, программа конкретных действий на всех уровнях

Для решение проблем экологии, я считаю что с первого класса во всех школах нужно вводить факультативное занятие по ЭКОСОФИИ.

Я ДУМАЮ ЭТО ОЧЕНЬ ХОРОШЕЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ НАЧАЛО ДЛЯ СОХРАНЕНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЮ СРЕДУ.

Статья написана на основе книги «Ecosophy немесе киелі табиғат» издательство «Отбасы хрестоматиясы».

Әмреева Гүлнара Аманқұлқызы
Бастауыш сынып мұғалімі
Жиделі бастауыш мектебі КММ
Жамбыл облысы, Шу ауданы, Жиделі ауылы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ НЕГІЗІНДЕГІ ОҚЫТУДЫҢ БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа. Мақалада бастауыш білім беру жүйесінде жасанды интеллект технологияларын қолданудың педагогикалық мүмкіндіктері мен тиімділігі қарастырылады. Білім беру үдерісін цифрландыру жағдайында жасанды интеллекттің оқытуды дараландыру, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру және мұғалімнің кәсіби қызметін жетілдірудегі рөлі талданады. Сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын дамытуда интерактивті және бейімделген оқыту жүйелерінің маңыздылығы айқындалады. Жасанды интеллект негізіндегі платформалардың білім алушылардың оқу жетістіктерін бақылау, оқу материалдарын бейімдеу және деректерге негізделген педагогикалық шешімдер қабылдаудағы артықшылықтары сипатталады. Мақалада цифрлық педагогика жағдайында мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін жетілдіру қажеттілігі де қарастырылған. Зерттеу нәтижелері жасанды интеллект технологияларын тиімді пайдалану бастауыш білім сапасын арттыруға және білім беру үдерісін жаңғыртуға ықпал ететінін көрсетеді.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, бастауыш білім беру, цифрлық технологиялар, цифрлық педагогика, дараланған оқыту, танымдық белсенділік, білім беру платформалары, оқу мотивациясы, инновациялық оқыту, педагогикалық технологиялар.

Қазіргі кезеңде адамзат өркениетінің даму бағыты ақпараттық технологиялардың қарқынды жетілуімен және білім беру жүйесінің жаңа мазмұндық сипатқа ие болуымен ерекшеленеді. Ғылыми-техникалық прогресс қоғам өмірінің барлық саласына ықпал етіп отырғандықтан білім беру кеңістігі де бұл өзгерістерден тыс қала алмайды. Білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды енгізу тек құралдық жаңарту емес, ол оқыту философиясының өзгеруін, білім алушы мен мұғалім арасындағы өзара әрекеттестіктің жаңа формаларының қалыптасуын білдіреді. Осындай жағдайда жасанды интеллект технологиялары педагогикалық үдерістің ажырамас бөлігіне айналып, білім берудің тиімділігін арттырудың маңызды факторы ретінде қарастырыла бастады. Әсіресе бастауыш білім беру деңгейінде бұл технологиялардың мүмкіндіктері ерекше мәнге ие, себебі дәл осы кезеңде баланың танымдық қызығушылығы қалыптасып, оқу әрекетінің негізі қаланады. Бастауыш мектеп оқушылары жаңа ақпаратты тез қабылдайтын, цифрлық ортаға бейім ұрпақ болғандықтан олардың оқу қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін инновациялық тәсілдерді қолдану қажеттілігі туындайды. Мұғалім тек білім жеткізуші ғана емес, білім алушының жеке даму траекториясын қалыптастырушы кәсіби маман ретінде әрекет етеді. Сондықтан қазіргі бастауыш сынып мұғалімі педагогикалық әдістермен қатар цифрлық құралдарды меңгерген, оқыту үдерісін технологиялық тұрғыда ұйымдастыра алатын тұлға болуы тиіс. Жасанды интеллект жүйелері осы міндеттерді жүзеге асыруға көмектесетін маңызды құралдардың бірі ретінде қарастырылып отыр. Олар оқу мазмұнын талдауға, білім алушының жетістіктерін бақылауға және оқыту стратегиясын тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мұндай өзгерістер білім беру жүйесінің сапалық тұрғыдан жаңа деңгейге көтерілуіне ықпал етеді.

Жасанды интеллект ұғымы компьютерлік жүйелердің адамға тән интеллектуалдық әрекеттерді орындау қабілетін сипаттайтын ғылыми бағыт ретінде түсіндіріледі. Бұл технологиялар үлкен деректерді талдау, үлгілерді анықтау, болжау жасау және шешім қабылдау сияқты күрделі міндеттерді орындауға мүмкіндік береді. Білім беру саласында жасанды интеллект оқыту үдерісін дараландыру, білім алушылардың оқу жетістіктерін

бақылау, оқу материалын бейімдеу және кері байланысты жедел ұйымдастыру сияқты маңызды функцияларды жүзеге асыра алады. Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктерін ескере отырып білім беру мазмұнын икемді түрде ұсыну олардың оқу мотивациясын арттыруға ықпал етеді. Мысалы, жасанды интеллект жүйелері оқушының оқу қарқынын, қызығушылығын және қателерін талдай отырып оқу тапсырмаларын автоматты түрде бейімдей алады. Мұндай тәсіл әрбір оқушының жеке мүмкіндіктерін ескеруге мүмкіндік береді және білім алушылардың оқу жетістіктеріндегі айырмашылықтарды азайтуға көмектеседі. Дәстүрлі оқыту жүйесінде мұғалім барлық оқушыларға бірдей тапсырма ұсынуға мәжбүр болса, жасанды интеллект негізіндегі платформалар оқу мазмұнын оқушының жеке ерекшеліктеріне сәйкес өзгерте алады. Бұл білім алушының өзіне деген сенімін арттырып, оқу процесіне белсенді қатысуына жағдай жасайды. Мұғалім үшін де бұл технологиялар маңызды көмекші құрал болып табылады, себебі олар уақытты үнемдеп, оқушылардың білім деңгейін талдауға мүмкіндік береді. Нәтижесінде педагог оқыту процесін неғұрлым тиімді ұйымдастырып, оқу нәтижелерін жақсартуға бағытталған шешімдер қабылдай алады.

Бастауыш білім беруде жасанды интеллектті қолданудың маңызды артықшылықтарының бірі оқыту үдерісін дараландыру мүмкіндігі болып табылады. Дараланған оқыту оқушының жеке қабілеттерін, қызығушылықтарын және оқу қарқынын ескере отырып білім беру мазмұнын ұйымдастыруды білдіреді. Жасанды интеллект жүйелері әрбір оқушының оқу әрекеті туралы деректерді жинақтап, олардың білім деңгейін жан-жақты талдай алады. Осы деректер негізінде оқу тапсырмаларының күрделілік деңгейі автоматты түрде өзгертіліп, оқушының мүмкіндіктеріне сәйкес ұсынылады. Мұндай тәсіл оқушылардың оқу барысында кездесетін қиындықтарын дер кезінде анықтауға мүмкіндік береді. Егер белгілі бір оқушы тапсырманы орындау барысында жиі қателесетін болса, жүйе оған қосымша түсіндірмелер немесе жеңілдетілген жаттығулар ұсына алады. Бұл оқушының білімдегі олқылықтарын уақытында толықтыруға жағдай жасайды. Сонымен бірге оқу процесі оқушы үшін қызықты әрі түсінікті бола түседі. Дараланған оқыту тек академиялық нәтижелерді жақсартумен шектелмейді, ол оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға да ықпал етеді. Балалар өз мүмкіндіктеріне сәйкес тапсырмалар орындаған кезде оқу әрекетіне деген қызығушылығы күшейеді. Мұндай жағдайда білім алу үрдісі механикалық жаттаудан гөрі танымдық ізденіске негізделеді.

Жасанды интеллект технологиялары бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби қызметін тиімді ұйымдастыруға да айтарлықтай ықпал етеді. Мұғалім күнделікті жұмыс барысында сабақ жоспарын әзірлеу, оқу материалдарын дайындау, оқушылардың білімін бағалау сияқты көптеген міндеттерді орындайды. Бұл міндеттердің барлығы көп уақыт пен күш-жігерді талап етеді. Жасанды интеллект негізіндегі цифрлық платформалар педагогтің әдістемелік жұмысын жеңілдетіп, оның шығармашылық әлеуетін дамытуға мүмкіндік береді. Мысалы, кейбір жүйелер оқу тапсырмаларын автоматты түрде құрастырып, әртүрлі деңгейдегі жаттығуларды ұсына алады. Мұғалім бұл материалдарды өз сабағында тиімді пайдаланып, оқу мазмұнын байыта алады. Оқушылардың білім нәтижелерін талдау барысында жасанды интеллект жүйелері статистикалық мәліметтерді автоматты түрде өңдеп, мұғалімге нақты қорытындылар ұсынады. Бұл педагогке оқыту стратегиясын қайта қарастыруға немесе белгілі бір тақырыпқа қосымша көңіл бөлуге мүмкіндік береді. Осындай технологияларды пайдалану мұғалімнің уақытын үнемдеп, оны оқушылармен тікелей жұмыс жасауға бағыттайды. Нәтижесінде педагогикалық қарым-қатынас сапасы артып, оқу процесі тиімді ұйымдастырылады. Мұғалім оқыту үдерісінде зерттеушілік көзқарасты қалыптастырып, білім алушылардың дамуын жүйелі түрде бақылауға мүмкіндік алады.

Бастауыш мектепте жасанды интеллект технологияларын қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға да ықпал етеді. Балалар жаңа ақпаратты интерактивті және көрнекі түрде қабылдаған кезде оқу мазмұнын жақсы меңгереді. Жасанды интеллект негізіндегі білім беру платформалары оқу материалын ойын элементтерімен, анимациялармен және интерактивті тапсырмалармен толықтыра алады. Мұндай тәсіл оқу процесін қызықты әрі

тартымды етеді. Оқушылар тек дайын ақпаратты қабылдаушы ғана емес, білімді белсенді түрде меңгеруші тұлғаға айналады. Интерактивті тапсырмалар баланың ойлау қабілетін дамытып, логикалық байланыстарды түсінуіне көмектеседі. Сонымен бірге оқушылар қателіктерін бірден көріп, оларды түзетуге мүмкіндік алады. Бұл оқу барысында өзін-өзі бақылау дағдыларының қалыптасуына ықпал етеді. Танымдық белсенділік артқан сайын оқушылардың оқу жетістіктері де жоғарылайды. Мұндай ортада білім алу процесі тек міндет ретінде емес, қызықты танымдық әрекет ретінде қабылданады. Бастауыш мектеп жасындағы балалар үшін бұл фактор ерекше маңызды, себебі олардың оқу мотивациясы көбінесе эмоционалдық әсерлермен байланысты болады.

Жасанды интеллект технологиялары білім беру жүйесінде деректерге негізделген шешім қабылдау мәдениетін қалыптастыруға да мүмкіндік береді. Білім беру ұйымдары оқушылардың оқу жетістіктері туралы үлкен көлемдегі ақпаратты жинақтайды. Бұл деректерді дәстүрлі тәсілдер арқылы толық талдау қиындық туғызуы мүмкін. Жасанды интеллект жүйелері үлкен деректерді өңдеп, оқушылардың оқу үрдісіндегі негізгі үрдістерін анықтай алады. Мұндай талдау нәтижесінде педагогтер белгілі бір тақырыптар бойынша оқушылардың жиі қателесетінін немесе қандай оқу әдістерінің тиімді екенін анықтай алады. Бұл ақпарат оқу бағдарламаларын жетілдіруге және педагогикалық әдістерді жаңартуға мүмкіндік береді. Сонымен бірге мектеп әкімшілігі білім сапасын арттыруға бағытталған басқарушылық шешімдер қабылдай алады. Деректерге негізделген талдау білім беру жүйесінің тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Мұндай тәсіл оқу нәтижелерін объективті бағалауға мүмкіндік береді және білім беру процесінің ашықтығын қамтамасыз етеді. Нәтижесінде білім беру ұйымдары өз қызметін ғылыми негізде ұйымдастыра алады.

Жасанды интеллект технологияларын бастауыш білім беру жүйесіне енгізу мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін жетілдіру қажеттілігін де алға қояды. Цифрлық технологиялармен жұмыс істеу үшін педагог тек техникалық дағдыларды меңгеріп қана қоймай, оларды оқу мақсаттарына сәйкес тиімді қолдана білуі тиіс. Мұғалім жасанды интеллект жүйелерінің мүмкіндіктерін түсініп, оларды педагогикалық үдерістің мазмұнына дұрыс енгізе алуы қажет. Бұл үшін педагогтердің цифрлық педагогика саласындағы білімін жетілдіру маңызды. Кәсіби даму курстары мен әдістемелік семинарлар мұғалімдердің жаңа технологияларды меңгеруіне көмектеседі. Мұндай дайындық педагогтердің инновациялық ойлау қабілетін қалыптастырады. Мұғалім жаңа технологияларды тек құрал ретінде емес, оқыту процесін жетілдірудің тиімді тәсілі ретінде қабылдай бастайды. Нәтижесінде педагогикалық қызметтің сапасы артады. Мұғалім білім алушылардың жеке қажеттіліктерін ескеріп, оқу үдерісін шығармашылық тұрғыда ұйымдастыруға мүмкіндік алады.

Жалпы алғанда бастауыш білім беруде жасанды интеллект технологияларын қолдану білім беру жүйесінің сапалық тұрғыдан жаңаруына ықпал ететін маңызды факторлардың бірі болып табылады. Бұл технологиялар оқыту процесін дараландыруға, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға және мұғалімнің кәсіби қызметін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Білім беру жүйесінде жасанды интеллектті қолдану білім сапасын арттыруға бағытталған жаңа педагогикалық мүмкіндіктерді ашады. Мұндай өзгерістер болашақ ұрпақтың шығармашылық және зияткерлік әлеуетін дамытуға жағдай жасайды. Бастауыш мектеп оқушылары цифрлық қоғамда өмір сүретін азаматтар ретінде қалыптасатындықтан олардың білім беру ортасы да заманауи талаптарға сәйкес болуы тиіс. Жасанды интеллект технологияларын педагогикалық үдерісте тиімді пайдалану мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен педагогикалық мәдениетіне байланысты жүзеге асады.

Сондықтан білім беру ұйымдары педагогтердің кәсіби дамуына ерекше көңіл бөлуі қажет. Мұндай жағдайда ғана цифрлық технологиялардың әлеуеті толық іске асырылып, білім беру сапасы жаңа деңгейге көтеріледі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Назарбаева Г.Б., Омарова Г.А. Бастауыш білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану әдістемесі. – Алматы: Рауан, 2023. – 256 б.
2. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2024. – 48 б.
3. Выготский Л.С. Мышление и речь: психологические исследования. – М.: Национальное образование, 2022. – 368 с.
4. Pedro F., Subosa M., Rivas A., Valverde P. Artificial intelligence in education: Challenges and opportunities for sustainable development. – Paris: UNESCO Publishing, 2023. – 46 p. [citations:3]

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Аннотация. В статье рассматриваются педагогические возможности и эффективность применения технологий искусственного интеллекта в системе начального образования. В условиях цифровизации образовательного процесса анализируется роль искусственного интеллекта в персонализации обучения, повышении познавательной активности учащихся и совершенствовании профессиональной деятельности учителя. Кроме того, определяется значимость интерактивных и адаптивных обучающих систем в развитии учебной мотивации младших школьников. Описываются преимущества платформ на основе искусственного интеллекта в контроле учебных достижений обучающихся, адаптации учебных материалов и принятии педагогических решений на основе данных. В статье также рассматривается необходимость совершенствования профессиональных компетенций учителей в условиях цифровой педагогики. Результаты исследования показывают, что эффективное использование технологий искусственного интеллекта способствует повышению качества начального образования и модернизации образовательного процесса.

Ключевые слова: искусственный интеллект, начальное образование, цифровые технологии, цифровая педагогика, персонализированное обучение, познавательная активность, образовательные платформы, учебная мотивация, инновационное обучение, педагогические технологии.

THE EFFECTIVENESS OF AI-BASED LEARNING IN PRIMARY SCHOOL

Abstract. The article examines the pedagogical opportunities and effectiveness of using artificial intelligence technologies in primary education. In the context of the digitalization of the educational process, the role of artificial intelligence in personalizing learning, increasing students' cognitive activity, and improving teachers' professional activities is analyzed. In addition, the importance of interactive and adaptive learning systems in developing the learning motivation of primary school students is highlighted. The advantages of AI-based platforms in monitoring students' academic achievements, adapting educational materials, and making data-driven pedagogical decisions are described. The article also considers the need to improve teachers' professional competencies in the context of digital pedagogy. The research results show that the effective use of artificial intelligence technologies contributes to improving the quality of primary education and modernizing the educational process.

Keywords: artificial intelligence, primary education, digital technologies, digital pedagogy, personalized learning, cognitive activity, educational platforms, learning motivation, innovative learning, pedagogical technologies.

Жукаева Майра
Тәрбиеші
"Аяла" бөбекжай-бақша" ЖШС
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ – МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫ БАҒЫТЫ

Аннотация. Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие берудің теориялық-әдіснамалық негіздері, оның тұлға қалыптастырудағы маңызы және балабақша жағдайында жүзеге асыру жолдары ғылыми-публицистикалық тұрғыда жан-жақты талданады. Қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарау дағдыларының ерте жаста қалыптасатыны дәлелденіп, тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі мен ұйымдастырушылық шеберлігінің рөлі айқындалады. Экологиялық сананы дамыту үдерісінде ұлттық құндылықтарды, халық педагогикасын және заманауи білім беру технологияларын ықпалдастырудың тиімділігі негізделеді. Балалардың табиғатпен тікелей әрекеттесу тәжірибесін ұйымдастыру, бақылау, тәжірибе жасау, жобалау әдістерін қолдану арқылы экологиялық мәдениетті қалыптастырудың мазмұны ашылады. Мақалада экологиялық тәрбиенің мазмұны білім беру стандарттары аясында қарастырылып, оның тәрбиелік, дамытушылық және әлеуметтік қырлары жүйеленеді.

Кілт сөздер: экологиялық тәрбие, мектепке дейінгі білім беру, экологиялық мәдениет, табиғатқа жауапкершілік, балабақша, тәрбиеші құзыреттілігі, тұрақты даму.

Қазіргі жаһандану дәуірінде табиғи ресурстардың сарқылуы, экологиялық тепе-теңдіктің бұзылуы, климаттық өзгерістердің үдеуі адамзат өркениетінің болашағына тікелей әсер ететін факторлар ретінде айқындалып отыр. Осындай күрделі жағдайда өскелең ұрпақтың табиғатқа саналы көзқарасын қалыптастыру стратегиялық маңызға ие міндеттердің бірі болып табылады. Экологиялық мәдениет адамның қоршаған ортамен үйлесімді қарым-қатынас орнату қабілетін ғана емес, оның азаматтық жауапкершілігін, адамгершілік ұстанымдарын, әлеуметтік белсенділігін айқындайтын кешенді сапа ретінде танылады. Мектеп жасына дейінгі кезең тұлғаның құндылықтық бағдарлары қалыптасатын, эмоциялық-сезімдік тәжірибесі тереңдейтін, мінез-құлық дағдылары орнығатын ерекше сензитивті кезең екені психология ғылымында дәлелденген. Осы кезеңде берілген экологиялық тәрбие кейінгі өмірлік ұстанымдардың негізіне айналып, табиғатқа жанашырлықпен қараудың ішкі қажеттілікке айналуына ықпал етеді. Балабақша жағдайында ұйымдастырылатын тәрбие жұмысы тек ақпарат берумен шектелмей, баланың табиғатпен тікелей қарым-қатынас жасауына мүмкіндік туғызуы тиіс. Табиғи құбылыстарды бақылау, өсімдіктер мен жануарларға күтім жасау, қарапайым тәжірибелер жүргізу арқылы бала қоршаған ортаның заңдылықтарын сезімдік деңгейде ұғына бастайды. Мұндай тәжірибелік әрекет баланың танымдық қызығушылығын арттырып қана қоймай, оның экологиялық жауапкершілігін қалыптастырады. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдардағы экологиялық тәрбие мазмұны жүйелі, ғылыми негізделген және баланың жас ерекшелігіне сай ұйымдастырылуы қажет.

Экологиялық тәрбиенің теориялық негіздері педагогика, психология және философия ғылымдарының тоғысында қалыптасқан. Табиғат пен адам арасындағы өзара байланыс туралы идеялар адамзат ойының тарихында ежелден орын алғанымен, экологиялық білім мен тәрбие ұғымдары ғылыми айналымға XX ғасырдың екінші жартысында кеңінен енді. Экологиялық тәрбие тұлғаның табиғатты қорғауға бағытталған саналы әрекеттерін қалыптастыруды көздейді, бұл үдеріс тек білім берумен шектелмей, құндылықтық бағдар мен мінез-құлық мәдениетін қалыптастыруды қамтиды. Мектепке дейінгі жастағы балалардың ойлауы көрнекі-бейнелі сипатта болатындықтан, экологиялық ұғымдарды абстрактілі түрде емес, нақты әрекет пен тәжірибе арқылы меңгерту тиімді болып саналады. Баланың табиғаттағы құбылыстарды

бақылауы, маусымдық өзгерістерді салыстыруы, тірі және өлі табиғат нысандарын ажыратуы оның дүниетанымының кеңеюіне ықпал етеді. Экологиялық тәрбиенің мазмұны баланың жас ерекшелігіне сәйкес қарапайым түсініктерден басталып, біртіндеп күрделене түседі, бұл педагогтан жүйелілік пен сабақтастықты талап етеді. Тәрбиеші әрбір ұйымдастырылған іс-әрекетте табиғаттың тұтастығы мен өзара байланысын көрсетуге ұмтылуы тиіс, себебі бала табиғат элементтерін бөлшектеп емес, біртұтас жүйе ретінде қабылдауға үйренуі қажет. Экологиялық мазмұндағы ойындар, көркем әдеби шығармалар, сурет салу, мүсіндеу әрекеттері арқылы табиғатқа эмоционалдық қатынас қалыптасады. Мұндай кешенді ықпал баланың экологиялық мәдениетінің негізін қалайды.

Балабақшадағы экологиялық тәрбие мазмұнын жүзеге асыру тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігімен тығыз байланысты. Педагог тек табиғат туралы білімді жеткізуші ғана емес, балалардың табиғатпен қарым-қатынасын ұйымдастырушы, бағыттаушы, үлгі көрсетуші тұлға болып табылады. Оның экологиялық мәдениеті жоғары болған жағдайда ғана балаларға дұрыс бағыт-бағдар бере алады. Тәрбиеші табиғатты қорғау идеяларын күнделікті тұрмыстық әрекеттермен байланыстыра отырып түсіндіруі тиіс, мысалы су үнемдеу, қағазды ұқыпты пайдалану, аула тазалығын сақтау сияқты қарапайым әрекеттердің мәнін ашып көрсету маңызды. Балаларға дайын ақпаратты берумен шектелмей, олардың өз бетінше ой қорытуына, сұрақ қоюына, болжам жасауына жағдай жасау қажет. Осындай белсенді әдістер баланың танымдық дербестігін дамытады. Экологиялық жобалар ұйымдастыру, шағын зерттеу жұмыстарын жүргізу арқылы балалардың жауапкершілік сезімі нығаяды. Тәрбиеші ата-аналармен бірлесе әрекет еткен жағдайда тәрбиелік ықпалдың тиімділігі артады, өйткені отбасы мен балабақша арасындағы сабақтастық баланың мінез-құлқына тұрақты әсер етеді. Педагогикалық үдерісте ұлттық дәстүрлер мен халықтық тәжірибені пайдалану балалардың туған жерге деген сүйіспеншілігін тереңдетеді. Мұндай кешенді жұмыс экологиялық тәрбиенің нәтижелілігін қамтамасыз етеді.

Мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие беруде ұлттық құндылықтардың әлеуеті айрықша. Қазақ халқының табиғатпен етене өмір салты, жер мен суға, жануарлар әлеміне құрметпен қарау дәстүрі тәрбиелік мазмұнның қайнар көзі бола алады. Халық ауыз әдебиетіндегі табиғат туралы мақал-мәтелдер, тыйым сөздер, аңыз-әңгімелер балалардың санасында табиғатқа деген ізгілікті қатынастың негізін қалайды. Мысалы ағашты кеспеу, суды ластамау, құстың ұясын бұзбау туралы тыйымдар экологиялық нормалардың қарапайым әрі түсінікті үлгісі ретінде қабылданады. Осындай мәдени мұраны тәрбие үдерісіне енгізу баланың ұлттық болмысын нығайтып қана қоймай, оның экологиялық жауапкершілігін арттырады. Табиғатқа қамқорлық жасау әрекеттерін дәстүрлі мерекелермен, маусымдық еңбек түрлерімен байланыстыру тәрбиелік ықпалдың мазмұнын байытады. Балалар туған өлкенің табиғатын танып-білген сайын, оған деген сүйіспеншілік сезімі қалыптасады. Эмоциялық әсер мен практикалық әрекеттің бірлігі экологиялық мәдениеттің орнығуына жағдай жасайды. Ұлттық педагогика элементтерін заманауи әдістермен ұштастыру арқылы тәрбие жұмысының сапасын арттыруға болады.

Экологиялық тәрбиені ұйымдастыруда дамытушы орта құрудың маңызы зор. Балабақша аумағында шағын бақша, гүлзар немесе табиғат бұрышын ұйымдастыру балалардың күнделікті бақылау жүргізуіне мүмкіндік береді. Мұндай ортада бала өсімдіктің өсу кезеңдерін, жануарлардың тіршілік ерекшеліктерін өз көзімен көріп, нақты тәжірибе жинақтайды. Тәжірибелік әрекет барысында бала себеп-салдарлық байланыстарды түсіне бастайды, мысалы су құйылмаса өсімдік солатынын, күтім жасалса гүлдейтінін байқайды. Бұл түсініктер кейін экологиялық заңдылықтарды қабылдаудың іргетасына айналады. Дамытушы орта эстетикалық жағынан тартымды әрі қауіпсіз болуы тиіс, өйткені баланың эмоционалдық жай-күйі оның танымдық белсенділігіне тікелей әсер етеді. Табиғи материалдарды пайдалану арқылы ұйымдастырылған ойындар баланың қиялын дамытып, табиғатқа жақындатады. Экологиялық мазмұндағы көрнекіліктер, суреттер, макеттер баланың түсінігін нақтылай

түседі. Осындай жүйелі ұйымдастырылған орта баланың табиғатпен үйлесімді қарым-қатынас орнатуына алғышарт жасайды.

Қорытындылай келгенде, мектеп жасына дейінгі балаларға экологиялық тәрбие беру қоғамның тұрақты дамуын қамтамасыз ететін стратегиялық бағыттардың бірі болып табылады. Бұл үдеріс баланың табиғат туралы білімін кеңейтумен қатар оның құндылықтық бағдарын, мінез-құлық мәдениетін, азаматтық жауапкершілігін қалыптастырады. Экологиялық тәрбие жүйелі, ғылыми негізделген, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға сүйенген жағдайда ғана тиімді нәтиже береді. Балабақша тәрбиешісінің кәсіби шеберлігі, шығармашылық ізденісі және экологиялық мәдениеті осы бағыттағы жұмыстың табыстылығын айқындайды. Ерте жастан қалыптасқан табиғатқа жанашырлық сезімі баланың болашақта саналы азамат болып қалыптасуына негіз болады. Экологиялық санасы жоғары ұрпақ тәрбиелеу арқылы қоғам мен табиғат арасындағы үйлесімділікті сақтауға мүмкіндік туады. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбиені кешенді түрде ұйымдастыру уақыт талабы болып саналады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022. – 36 б.
2. Николаева С.Н. Общение с природой начинается с детства: монография. – 2-е изд. – Москва: ИНФРА-М, 2025. – 216 с.
3. Lowther L., Gauble J., MacKeen J., Wright T. Exploring Preschoolers' Nature Connection: A Comparative Study of a Zoo and Urban School Settings // International Journal of Early Childhood Environmental Education. – 2025. – Vol. 12, No. 2. – P. 83-97

Жұмабаева М.М. Балабақшада тәрбиелеу және оқыту процесі. – Алматы: Ана тілі, 2021. – 320

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ — ВАЖНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье всесторонне рассматриваются теоретико-методологические основы экологического воспитания детей дошкольного возраста, его значение в формировании личности, а также пути реализации в условиях детского сада в научно-публицистическом аспекте. Обосновывается, что навыки ответственного отношения к окружающей среде формируются именно в раннем возрасте, раскрывается роль профессиональной компетентности и организационного мастерства воспитателя. В процессе развития экологического сознания определяется эффективность интеграции национальных ценностей, народной педагогики и современных образовательных технологий. Раскрывается содержание формирования экологической культуры через организацию непосредственного взаимодействия детей с природой, применение методов наблюдения, экспериментирования и проектной деятельности. В статье содержание экологического воспитания рассматривается в рамках образовательных стандартов, систематизируются его воспитательные, развивающие и социальные аспекты.

Ключевые слова: экологическое воспитание, дошкольное образование, экологическая культура, ответственное отношение к природе, детский сад, компетентность воспитателя, устойчивое развитие.

Утегенова Айгуль Тлеукуловна
Тәрбиеші
"Аяла" бөбекжай-бақша" ЖШС
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы

БАЛАБАҚША ТӘРБИЕСІНДЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Аннотация: мақалада балабақша жағдайында ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие берудің теориялық-әдіснамалық негіздері мен практикалық бағыттары қарастырылады. Ұлттық мәдени кодты қалыптастыру, құндылықтық-бағдарлы тәсіл, цифрлық ортадағы ұлттық мазмұн, гендерлік мәдениет, тарихи жад элементтері, музыкалық және тағам мәдениеті арқылы тәрбие беру жолдары ғылыми-публицистикалық тұрғыда талданады. Ұлттық тәрбиенің баланың тұлғалық дамуына, әлеуметтік бейімделуіне және рухани тұрақтылығына ықпалы негізделеді.

Кілт сөздер: ұлттық құндылықтар, мектепке дейінгі тәрбие, этнопедагогика, мәдени сәйкестік, патриоттық тәрбие, рухани даму, цифрлық орта, отбасылық серіктестік.

Балабақшадағы тәрбие үдерісі – ұлт болашағының рухани, мәдени және адамгершілік іргетасын қалыптастыратын аса жауапты кезең. Мектепке дейінгі шақта бала қоршаған ортаны тұтас қабылдайды, естігенін, көргенін, сезінгенін өмірлік бағдар ретінде санасына сіңіреді. Сондықтан дәл осы кезеңде ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие беру – стратегиялық маңызы бар педагогикалық міндет. Ұлттық құндылықтар дегеніміз – халықтың ғасырлар бойы жинақтаған рухани тәжірибесі, дүниетанымы, салт-дәстүрі, тілі, өнері, мінез-құлық нормалары мен моральдық ұстанымдары. Осы құндылықтарды бала санасына жүйелі әрі ғылыми негізде енгізу арқылы ғана ұлттық болмысы берік, заманауи ортада өзіндік орнын таба алатын тұлға тәрбиелеуге болады.

Ұлттық тәрбие мазмұны ең алдымен тіл арқылы жүзеге асады, себебі тіл – мәдени код пен тарихи жадтың тасымалдаушысы. Балабақшада ана тілінің байлығын, көркемдігін, бейнелілігін ертегі, жаңылтпаш, мақал-мәтел, бесік жыры арқылы меңгерту баланың сөздік қорын ғана емес, оның эмоционалдық интеллектісін де дамытады. Тілдік орта қаншалықты табиғи әрі ұлттық мазмұнға бай болса, баланың өзін-өзі тануы соғұрлым терең қалыптасады. Осы тұрғыдан тәрбиеші тек тіл үйретуші емес, ұлттық мәдениеттің жеткізушісі, рухани бағыт-бағдар беруші тұлғаға айналады.

Ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие тек фольклорлық элементтерді енгізумен шектелмейді, ол мінез-құлық мәдениетін қалыптастырумен тығыз байланысты. Үлкенді құрметтеу, кішіге ізет көрсету, қонақжайлық, бауырмалдық, ынтымақшылдық сынды қасиеттер күнделікті іс-әрекет арқылы бекітілуі тиіс. Тәрбиеші балалар арасындағы қарым-қатынасты ұйымдастырғанда қазақы әдеп нормаларын үлгі ретінде ұсынып, жағдаяттық ойындар арқылы этикалық шешім қабылдау дағдыларын дамыта алады. Осылайша ұлттық мінез бен заманауи әлеуметтік құзыреттілік өзара үйлесім табады.

Ұлттық ойындардың тәрбиелік әлеуеті ерекше ғылыми-педагогикалық мәнге ие. Қимыл-қозғалыс ойындары баланың физиологиялық дамуын қамтамасыз етсе, зияткерлік мазмұндағы ойындар логикалық ойлауын, тапқырлығын арттырады. Асық ату, бес тас, алтыбақан секілді дәстүрлі ойын элементтерін балабақша кеңістігіне бейімдеу арқылы балалардың дене белсенділігімен қатар, тарихи-мәдени танымы қалыптасады. Мұндай интеграция ұлттық кодты табиғи жолмен меңгертуге мүмкіндік береді.

Этнопедагогикалық тәсілдер баланың эстетикалық талғамын дамытуда да маңызды рөл атқарады. Қазақтың ою-өрнектері, ұлттық киім үлгілері, қолөнер бұйымдары арқылы ұйымдастырылған шығармашылық сабақтар баланың көркемдік қабылдауын байытады. Оюлардың семантикалық мәнін түсіндіру, түстердің символикалық мағынасын ашу баланың

абстрактілі ойлауын дамыта отырып, мәдени сәйкестік сезімін қалыптастырады. Бұл үрдіс ұлттық өнерді тек безендіру элементі емес, тәрбиелік құрал ретінде қарастыру қажеттігін көрсетеді.

Ұлттық құндылықтар негізіндегі тәрбие экологиялық сана қалыптастырумен де астасады. Қазақ халқының табиғатқа құрметпен қарау дәстүрі, жер-су атауларына деген ілтипаты, төрт түлікке қатысты танымы баланың қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауын тәрбиелейді. Табиғат бұрышын ұйымдастыру, халықтық ауа райы болжамдарын талқылау, ұлттық тағамдардың шығу тарихын түсіндіру арқылы балада экологиялық мәдениет пен этномәдени дүниетаным қатар дамиды.

Заманауи қоғам жағдайында ұлттық тәрбие жаһандану үдерісімен үндес жүргізілуі тиіс. Ақпараттық кеңістіктің ашықтығы балалардың түрлі мәдени ықпалдарға ерте ұшырауына әкеледі. Осы жағдайда тәрбиеші баланың ұлттық болмысын сақтай отырып, өзге мәдениеттерге құрметпен қарау қабілетін қалыптастыруы қажет. Бұл мәдениетаралық құзыреттілік ұлттық негізден бастау алғанда ғана орнықты болады. Ұлттық тамыры берік бала өзге мәдениетке еліктемей, оны түсінуге және бағалауға қабілетті болады.

Ата-анамен серіктестік те ұлттық тәрбие тиімділігінің маңызды факторы. Отбасы – ұлттық дәстүрдің алғашқы мектебі. Балабақша мен отбасы арасындағы ынтымақтастық ұлттық мерекелерді бірлесіп ұйымдастыру, шеберлік сағаттары, әжелер мектебі форматындағы кездесулер арқылы жүзеге асқанда тәрбиелік ықпал күшейеді. Бұл өз кезегінде баланың тәрбиелік кеңістігінің біртұтастығын қамтамасыз етеді.

Инклюзивті білім беру жағдайында ұлттық құндылықтар негізіндегі тәрбие әр баланың даралығын құрметтеумен ұштасуы тиіс. Ұлттық мәдениет адамгершілік, мейірімділік, төзімділік қағидаларын дәріптейді. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды ортаға бейімдеу кезінде халықтық педагогиканың гуманистік ұстанымдарын басшылыққа алу әлеуметтік үйлесімділікті арттырады. Осылайша ұлттық тәрбие әлеуметтік әділеттілік пен тең мүмкіндіктер қағидаларымен сабақтасады.

Ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбиені тереңдетудің келесі маңызды бағыты – баланың ұлттық дүниетанымын қалыптастырудағы символдық кеңістікті ұйымдастыру. Балабақша ортасының интерьері, көрнекіліктері, қолданылатын дидактикалық материалдар мазмұндық жағынан ұлттық мәдени кодты бейнелеуі тиіс. Топ бөлмесінде қазақ халқының тарихи тұлғалары, ұлттық аспаптар, дәстүрлі тұрмыс бұйымдары туралы жас ерекшелікке сай ақпараттық бұрыштардың болуы баланың мәдени-танымдық қызығушылығын оятады. Бұл тәсіл тек визуалды безендіру емес, баланың мәдени сәйкестігін бекітетін тұрақты семиотикалық орта құруға бағытталған педагогикалық амал болып табылады.

Ұлттық тәрбие мазмұнын жобалауда құндылықтық-бағдарлы тәсілдің ғылыми негіздері ерекше мәнге ие. Қазіргі педагогикада құндылық – тұлғаның мінез-құлқын, шешім қабылдауын және әлеуметтік әрекетін айқындайтын ішкі реттеуші механизм ретінде қарастырылады. Демек, ұлттық құндылықтарды баланың санасына декларативті түрде жеткізу жеткіліксіз, оларды әрекеттік тәжірибе арқылы бекіту қажет. Мысалы, «асар» ұғымын түсіндірумен қатар, ортақ еңбек әрекетін ұйымдастыру; «жеті ата» дәстүрін таныстырумен бірге отбасы шежіресін құрастыру; «қонақжайлық» ұғымын мерекелік рөлдік ойындар арқылы тәжірибелеу – құндылықтарды өмірлік мінез-құлық нормасына айналдырудың тиімді жолдары.

Сонымен қатар ұлттық тәрбие гендерлік мәдениетті қалыптастырумен де байланысты. Қазақ халқының дәстүрлі қоғамында ұл мен қыз тәрбиесіне қатысты айқын моральдық-этикалық талаптар болған. Заманауи педагогика тұрғысынан бұл талаптарды стереотиптік емес, тұлғалық жауапкершілік пен өзара құрмет қағидалары негізінде қайта пайымдау маңызды. Балабақшада ұл балаларды батылдыққа, жауапкершілікке, еңбекқорлыққа, ал қыз балаларды нәзіктікке ғана емес, сонымен қатар дербестік пен бастамашылдыққа тәрбиелеу ұлттық құндылықтарды заманауи теңдік ұстанымдарымен үйлестіруге мүмкіндік береді.

Ұлттық құндылықтар негізіндегі тәрбие цифрлық орта жағдайында да өзекті. Бүгінгі балалар ерте жастан ақпараттық технологиялармен байланыста болғандықтан, ұлттық мазмұндағы мультимедиялық ресурстарды пайдалану қажеттілігі туындайды. Қазақ ертегілерінің анимациялық нұсқалары, ұлттық музыка негізіндегі интерактивті ойындар, салт-дәстүрге арналған танымдық бейнероликтер баланың қызығушылығын арттырып қана қоймай, мәдени мазмұнды заманауи формада меңгертуге мүмкіндік береді. Бұл бағытта тәрбиеші цифрлық педагогика элементтерін ұлттық мазмұнмен үйлестіре отырып, баланың ақпараттық және мәдени құзыреттілігін қатар дамытуы тиіс.

Баланың ұлттық өзіндік санасын қалыптастыруда тарихи жадтың элементтерін енгізу де маңызды. Жас ерекшелігіне сай түрде ел тарихындағы маңызды оқиғалар, батырлар мен ағартушылардың өмірі туралы қысқаша танымдық әңгімелер жүргізу баланың патриоттық сезімін оятады. Мұндай жұмыстарда эмоционалдық ықпал мен бейнелі баяндау тәсілдері басым болуы қажет. Патриотизмді ұран деңгейінде емес, туған жерге сүйіспеншілік, табиғатты қорғау, ана тілін құрметтеу секілді нақты әрекеттер арқылы бекіту – мектепке дейінгі тәрбие жүйесінің негізгі қағидаларының бірі.

Ұлттық құндылықтарды қалыптастыруда музыкалық тәрбие де айрықша орын алады. Халық әндері мен күйлерін тыңдау, қарапайым ырғақтық қозғалыстар жасау, ұлттық аспаптармен танысу баланың эмоциялық өрісін кеңейтеді. Музыка арқылы бала халықтың көңіл-күйін, өмір салтын, дүниетанымын сезінеді. Бұл эстетикалық қабылдаудың тереңдеуіне және рухани сезімталдықтың қалыптасуына ықпал етеді.

Сонымен бірге ұлттық тағам мәдениетін таныстыру арқылы да тәрбие үдерісін байытуға болады. Дәстүрлі тағамдардың атауы, олардың дайындалу ерекшеліктері, дастархан басындағы әдеп нормалары туралы түсінік беру баланың тұрмыстық мәдениетін қалыптастырады. Бұл бағытта ұйымдастырылатын шағын танымдық сабақтар немесе ата-аналармен бірлескен іс-шаралар ұлттық мәдениеттің тұтастығын сезіндіреді.

Ұлттық құндылықтар негізіндегі тәрбиенің нәтижелілігі мониторинг пен рефлексия жүйесі арқылы бағалануы тиіс. Баланың мінез-құлқындағы өзгерістерді, қарым-қатынас мәдениетін, ұлттық мазмұнға қызығушылығын бақылау арқылы тәрбиеші педагогикалық жұмыстың тиімділігін талдай алады. Ғылыми негізделген диагностика әдістерін пайдалану ұлттық тәрбиені жүйелі және мақсатты жүргізуге мүмкіндік береді.

Осылайша, балабақшадағы ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие беру – тек мәдени мұраны сақтау әрекеті емес, ол болашақ азаматтың рухани иммунитетін қалыптастыру үдерісі. Ғылыми тұрғыдан негізделген, жүйелі ұйымдастырылған ұлттық тәрбие баланың тұлғалық дамуын, әлеуметтік бейімделуін және мәдени сәйкестігін қамтамасыз етеді. Тәрбиеші осы миссияны жүзеге асырушы кәсіби тұлға ретінде ұлттық рух пен заманауи педагогиканы үйлестіре білген жағдайда ғана ұлт болашағының сапалы қалыптасуына нақты үлес қоса алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана, 2017.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан, 2019.
3. Қалиев С. Қазақ этнопедагогикасының теориялық негіздері. – Алматы: Рауан, 2015.
4. Жарықбаев Қ., Қалиев С. Қазақ тәлім-тәрбиесі. – Алматы: Санат, 2014.
5. Волков Г.Н. Этнопедагогика. – Москва: Академия, 2016.
6. Ыбыраев Ж. Ұлттық тәрбие негіздері. – Алматы: Білім, 2018.

Бегжанова Маржан Абилхановна
Тәрбиеші
"Аяла" бөбекжай-бақша" ЖШС
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ АРҚЫЛЫ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Аңдатпа. Мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында жасанды интеллект элементтерін қолдану арқылы балалардың танымдық қабілеттерін дамыту мәселелері қарастырылады. Цифрлық трансформация жағдайында мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық белсенділігін арттыруда интерактивті технологиялардың, бейімделген цифрлық тапсырмалардың және жасанды интеллект негізіндегі оқыту құралдарының педагогикалық мүмкіндіктері талданады. Сонымен қатар баланың ойлау, зейін, қиял, есте сақтау және зерттеушілік дағдыларын дамытудағы цифрлық ортаның рөлі сипатталады. Мақалада жасанды интеллект элементтерінің оқыту мазмұнын дербестендіру, жедел кері байланыс ұйымдастыру және оқу мотивациясын күшейтуге ықпалы қарастырылады. Автор мектепке дейінгі ұйымдарда цифрлық құралдарды қолданудың педагогикалық, психологиялық және этикалық шарттарына ерекше назар аударады. Зерттеу нәтижелері жасанды интеллект технологияларын дәстүрлі оқыту әдістерімен үйлестіре қолдану мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық белсенділігін тиімді дамытуға мүмкіндік беретінін көрсетеді.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, мектепке дейінгі білім беру, танымдық белсенділік, цифрлық технологиялар, интерактивті оқыту, бейімделген оқыту, танымдық қабілет, оқу мотивациясы, цифрлық орта, инновациялық педагогика, зерттеушілік әрекет, метатанымдық дағдылар.

Қазіргі жаһандану және цифрлық трансформация жағдайында білім беру жүйесі түбегейлі өзгерістер кезеңін бастан өткеруде. Бұл өзгерістер мектепке дейінгі ұйымдарға да тікелей әсер етуде. Егер бұрын балабақша тәрбиесі көбіне дәстүрлі ойын, бақылау және қарапайым тәжірибелік әрекеттер арқылы жүзеге асырылса, бүгінгі күні ақпараттық технологиялар мен жасанды интеллект элементтері танымдық процестерді жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік беріп отыр. Дегенмен мектепке дейінгі жастағы балалармен жұмыс жасауда жасанды интеллектіні толыққанды технология ретінде емес, дамытушы ортаны байытатын құрал, педагогтың кәсіби қызметін қолдайтын көмекші ресурс ретінде қарастыру маңызды.

Мектепке дейінгі кезең – баланың қарқынды танымдық дамуының шешуші сатысы. Бұл жаста қабылдау, зейін, ес, қиял, ойлау процестері қалыптасып, қоршаған орта туралы алғашқы жүйелі түсініктер жинақталады. Танымдық белсенділік дегеніміз – баланың қоршаған орта құбылыстарына қызығушылық танытып, сұрақ қоюы, зерттеуге ұмтылуы, жаңа білімді өз бетінше меңгеруге талпынысы. Жасанды интеллект элементтері осы табиғи қызығушылықты қолдауға және тереңдетуге бағытталған интерактивті мүмкіндіктер ұсына алады.

Жасанды интеллект элементтері деп мектепке дейінгі ұйымда қолдануға болатын қарапайым бейімделген цифрлық қосымшалар, интерактивті оқыту платформалары, дауыстық көмекшілер, бейімделген танымдық ойындар және дербес кері байланыс беретін бағдарламалар түсініледі. Мысалы, бала белгілі бір тапсырманы орындағанда жүйе оның жауап беру жылдамдығын, қателесу сипатын талдап, келесі тапсырманы соған сәйкес жеңілдетіп немесе күрделендіріп ұсына алады. Бұл – бейімделген оқыту қағидасының көрінісі. Мұндай тәсіл әр баланың жеке даму қарқынын ескеруге мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі ұйымда жасанды интеллект элементтерін қолданудың негізгі мақсаты – баланың ойлау белсенділігін арттыру. Интерактивті тапсырмалар, логикалық ойындар, цифрлық конструкторлар баланың себеп-салдарлық байланыстарды түсінуіне, салыстыру,

талдау, топтастыру, жалпылау сияқты ойлау операцияларын дамытуға ықпал етеді. Мысалы, экранда жануарлардың бейнесі көрсетіліп, олардың тіршілік ету ортасын сәйкестендіру тапсырмасы берілсе, бала тек есте сақтауға емес, логикалық ойлауға сүйенеді.

Танымдық белсенділікті дамытуда кері байланыстың маңызы зор. Дәстүрлі сабақта педагог әр балаға бір мезетте жедел кері байланыс бере алмауы мүмкін. Ал жасанды интеллект элементтері тапсырма орындалған сәтте нәтижені көрсетіп, баланы ынталандырады. Дегенмен бұл процесте тәрбиелеушінің жетекші рөлі сақталуы тиіс. Себебі мектепке дейінгі жаста баланың эмоционалдық қолдауға деген қажеттілігі жоғары. Цифрлық мадақтау шынайы педагогикалық қолдаудың орнын алмастырмауы қажет.

Жасанды интеллект элементтерін қолдану танымдық белсенділікпен қатар тілдік дамуға да ықпал етеді. Дауыстық тапсырмалар, интерактивті ертегілер, сұрақ-жауап форматындағы ойындар баланың сөздік қорын байытып, байланыстырып сөйлеу дағдысын жетілдіреді. Егер бала ертегі желісін өзгертіп, өз нұсқасын ұсынса, бұл оның қиялы мен шығармашылық ойлауын дамытады. Сонымен бірге цифрлық зерттеу ортасын құруға болады. Мысалы, табиғат құбылыстарын модельдейтін интерактивті қосымшалар арқылы бала жыл мезгілдерінің ауысуын, өсімдіктің өсу кезеңдерін немесе су айналымын көрнекі түрде бақылай алады. Бұл визуалды-динамикалық модельдер баланың күрделі құбылыстарды түсінуін жеңілдетеді.

Алайда жасанды интеллект элементтерін мектепке дейінгі ұйымға енгізуде бірқатар педагогикалық шарттарды сақтау қажет. Біріншіден, экран алдында өткізілетін уақыт санитарлық талаптарға сәйкес шектелуі тиіс. Екіншіден, цифрлық құралдар баланың табиғи қозғалыс белсенділігін алмастырмауы қажет. Үшіншіден, мазмұн ұлттық құндылықтарға және жас ерекшелігіне сай болуы керек.

Жасанды интеллектіні қолдану барысында қауіпсіздік пен этика мәселесі де маңызды. Балалардың жеке деректерін қорғау, жарнамалық немесе агрессивті контенттен сақтау, цифрлық тәуелділіктің алдын алу – тәрбиеші мен ұйым әкімшілігінің жауапкершілігі.

Ғылыми-публицистикалық тұрғыдан алғанда, жасанды интеллект элементтері мектепке дейінгі білім беру жүйесінде жаңа сапалық кезеңді білдіреді. Бұл құралдар баланың табиғи қызығушылығын қолдап, оның зерттеушілік қабілетін жандандырады. Бірақ технология баланың тірі қарым-қатынасқа, шынайы ойынға, эмоциялық байланысқа деген қажеттілігін алмастыра алмайды.

Жасанды интеллект элементтерін мектепке дейінгі ұйым тәжірибесіне енгізу мәселесін тереңірек қарастырғанда, оны тек цифрлық құрал ретінде емес, танымдық ортаны ұйымдастырудың жаңа мәдениеті ретінде бағалау қажет. Бүгінгі бала – цифрлық ортада дүниеге келген ұрпақ. Ол ақпаратты жылдам қабылдайды, визуалды бейнелерді тез таниды, интерактивті әрекетке бейім келеді. Сондықтан танымдық белсенділікті дамытуда дәстүрлі көрнекілік пен заманауи цифрлық модельдеуді ұштастыру – уақыт талабы.

Жасанды интеллект элементтері баланың зерттеушілік әрекетін қолдауға бағытталуы тиіс. Мектепке дейінгі жастағы бала «неге?», «қалай?», «қайдан?» деген сұрақтарды жиі қояды. Осындай табиғи қызығушылықты қолдау үшін интерактивті зерттеу тапсырмаларын ұйымдастыруға болады. Мысалы, виртуалды тәжірибе форматында суға әртүрлі заттарды салғанда олардың батуы немесе қалқуы көрсетілсе, бала тек бақылаушы емес, шешім қабылдаушы рөлінде болады. Ол болжам жасап, нәтижені салыстырып, қорытынды шығарады. Бұл – қарапайым ғылыми ойлаудың бастамасы.

Танымдық белсенділік тек логикалық операциялармен шектелмейді. Ол эмоционалдық қызығушылықпен тығыз байланысты. Жасанды интеллект негізіндегі интерактивті кейіпкерлер немесе «ақылды» ертегі форматы балалардың эмоционалдық қатысуын күшейтеді. Егер ертегі желісі баланың жауабына байланысты өзгерсе, ол өзін оқиғаға ықпал етуші субъект ретінде сезінеді. Бұл ішкі мотивацияны арттырады және танымдық әрекетті жандандырады.

Сонымен қатар жасанды интеллект элементтері баланың метатанымдық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Метатаным – баланың өз ойлауын түсінуі және бақылауы.

Мысалы, тапсырманы орындаған соң жүйе «Сен бұл жауапты қалай таңдадың?», «Тағы қандай нұсқа болуы мүмкін?» деген рефлексиялық сұрақтар ұсынса, бала өз әрекетін саралауға үйренеді. Мұндай тәсіл мектепке дейінгі кезеңде қарапайым деңгейде қалыптасатын өзіндік бақылау дағдысының негізін қалайды.

Жасанды интеллект көмегімен оқу мазмұнын дербестендіру де маңызды бағыттардың бірі. Әр баланың қабылдау қарқыны, қызығушылық аясы, есте сақтау ерекшелігі әртүрлі. Бейімделген цифрлық тапсырмалар осы айырмашылықтарды ескеріп, баланың шамасына сай жүктеме ұсына алады. Бұл балада табыстылық сезімін қалыптастырып, танымдық әрекетке деген оң көзқарасын нығайтады.

Мектепке дейінгі ұйым жағдайында жасанды интеллект элементтерін қолдану пәнаралық ықпалдастыққа да жол ашады. Мысалы, математика элементтері табиғат құбылыстарын зерттеу барысында енгізілуі мүмкін: жануарларды санау, пішіндерді салыстыру, уақыт ұғымын түсіну. Тіл дамыту жұмысы интерактивті суреттерді сипаттау арқылы жүзеге асады. Осылайша танымдық белсенділік кешенді түрде дамиды.

Жасанды интеллектіні қолданудың тағы бір артықшылығы – ата-анамен кері байланысты күшейту мүмкіндігі. Цифрлық жүйе баланың орындаған тапсырмалары туралы қысқаша есеп беріп, оның жетістіктерін көрсетсе, ата-ана баласының даму динамикасын көре алады. Бұл отбасылық тәрбие мен балабақша арасындағы серіктестікті нығайтады.

Алайда танымдық белсенділікті дамытуда тепе-теңдік сақтау аса маңызды. Цифрлық орта баланың табиғи ойын әрекетін алмастырмауы тиіс. Құммен, сумен, табиғи материалдармен ойнау, тірі қарым-қатынас жасау – баланың сенсорлық және әлеуметтік дамуының негізі. Сондықтан жасанды интеллект элементтері нақты өмірлік тәжірибені толықтырушы құрал ретінде ғана қолданылуы қажет.

Баланың танымдық белсенділігі көбіне оның өзін қауіпсіз және еркін сезінуіне байланысты. Егер цифрлық тапсырмалар шамадан тыс күрделі немесе ұзақ болса, балада шаршау, қызығушылықтың төмендеуі байқалуы мүмкін. Сондықтан тәрбиеші цифрлық жүктемені баланың жасына сәйкес реттеп, үзіліс кезінде қимыл-қозғалыс жаттығуларын ұйымдастыруы қажет.

Жасанды интеллект элементтері арқылы мектепке дейінгі балалардың танымдық белсенділігін дамыту – тек технологиялық жаңашылдық емес, педагогикалық жауапкершілік. Тәрбиеші баланың тұлғалық дамуын бірінші орынға қойып, цифрлық құралдарды соған қызмет ететін әдістемелік ресурс ретінде қолдануы тиіс.

Осылайша, жасанды интеллект элементтері арқылы мектепке дейінгі балалардың танымдық белсенділігін дамыту – педагогикалық тұрғыдан негізделген, ғылыми талаптарға сәйкес ұйымдастырылған жағдайда ғана тиімді нәтиже береді. Тәрбиеші технологияны мақсат емес, құрал ретінде қабылдап, оны дәстүрлі әдістермен үйлестіргенде ғана баланың үйлесімді дамуына қол жеткізуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қалиев С. Қазақ этнопедагогикасының теориялық негіздері. Алматы: Рауан, 2012. 320 б.
2. Волков Г. Н. Этнопедагогика. Москва: Академия, 2000. 168 с.
3. Кенжебеков Б. Ұлттық ойындар – тәрбие құралы. Алматы: Мектеп, 2015. 144 б.
4. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Астана, 2022.
5. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Москва: Просвещение, 1981. 384 с.

Асылханова Нургуль Полатовна
Тәрбиеші
"Аяла" бөбекжай-бақша" ЖШС
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы

ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ ТӘРБИЕШІНІҢ ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ РӨЛІ

Аннотация. Бұл мақалада цифрлық дәуіріндегі балабақша тәрбиешісінің кәсіби болмысы, педагогикалық қызметінің мазмұны мен әдіснамалық негіздері ғылыми-публицистикалық тұрғыда талданады. Цифрлық трансформация жағдайында мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесінің жаңаруы тәрбиешінің дәстүрлі рөлін қайта қарастыруды талап етеді. Мақалада тәрбиешінің цифрлық сауаттылығы, эмоциялық интеллектісі, этикалық жауапкершілігі, шығармашылық әлеуеті және баланың тұлғалық дамуын қолдаудағы стратегиялық қызметі кешенді сипатталады. Жасанды интеллект құралдарын педагогикалық үдерісте қолданудың мүмкіндіктері мен тәуекелдері сараланып, оларды жас ерекшелік психологиясымен ұштастыру жолдары ұсынылады. Автор мектепке дейінгі ұйым жағдайында баланың қауіпсіздігін, дербестігін және сыни ойлауын қалыптастырудағы тәрбиешінің жаңа миссиясын айқындайды.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, мектепке дейінгі тәрбие, тәрбиеші, цифрлық педагогика, эмоциялық интеллект, кәсіби құзыреттілік, инновация, баланың дамуы.

Жасанды интеллект қарқынды дамыған қазіргі кезеңде адамзат өркениетінің білім беру жүйесі сапалық жаңа белеске көтеріліп отыр, ал бұл үдеріс мектепке дейінгі тәрбие саласына да тікелей ықпал етуде. Балабақша қабырғасында қалыптасатын алғашқы әлеуметтік тәжірибе мен танымдық дағдылар баланың болашақтағы тұлғалық траекториясын айқындайтыны ғылыми тұрғыда дәлелденгендіктен, тәрбиешінің рөлі бұрынғыдан да жауапты сипатқа ие болуда. Егер индустриялық қоғам кезеңінде тәрбиеші негізінен білім берудің ақпараттық арнасын ұйымдастырушы қызметін атқарса, цифрлық қоғам жағдайында ол баланың цифрлық кеңістіктегі бағдарын айқындайтын медиатор, құндылықтық бағдар беруші және эмоционалдық тұрақтылықты қалыптастырушы тұлғаға айналуда. Жасанды интеллектке негізделген технологиялар оқу материалын жекелендіруге, баланың даму динамикасын талдауға, кері байланысты жеделдетуге мүмкіндік береді, алайда бұл құралдардың тиімділігі оларды педагогикалық тұрғыдан сауатты қолдануға тәуелді. Осы орайда тәрбиеші тек технологияны пайдаланушы емес, оны тәрбиелік мақсаттарға икемдейтін стратег ретінде көрінуі тиіс. Өйткені мектепке дейінгі жастағы бала үшін кез келген цифрлық құрал тек ойын элементі емес, дүниетанымдық модель қалыптастыратын орта болып саналады. Сондықтан жасанды интеллект дәуіріндегі тәрбиеші баланың ақпараттық ағынында адаспауын қамтамасыз ететін мәдениетаралық және құндылықтық сүзгі қызметін атқарады. Мұндай жағдайда кәсіби даярлықтың мазмұны да өзгереді, педагог тек әдістемелік біліммен шектелмей, цифрлық ортадағы қауіпсіздік, деректерді қорғау, этикалық нормалар жөнінде терең түсінікке ие болуы қажет. Қазіргі заманғы балабақшада тәрбиелеу үдерісі тек ойын арқылы оқытумен шектелмей, технологиялық құралдарды саналы түрде қолдануды көздейді. Демек жасанды интеллект дәуіріндегі тәрбиеші – бұл баланың табиғи қызығушылығын цифрлық мүмкіндіктермен ұштастыра отырып, оның тұлғалық дамуын үйлестіретін кәсіби маман.

Мектепке дейінгі жастағы баланың психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып жасанды интеллект құралдарын енгізу педагогтан жоғары деңгейдегі әдіснамалық мәдениетті талап етеді. Баланың қабылдау, зейін, қиял, есте сақтау қабілеттері ойын әрекеті арқылы дамитыны белгілі, сондықтан кез келген цифрлық контент осы жас кезеңінің когнитивтік заңдылықтарына сәйкес құрылуы шарт. Егер жасанды интеллект негізіндегі қосымшалар

баланың дербес әрекетін шектеп, дайын үлгілерді ұсынумен ғана шектелсе, онда шығармашылық бастама әлсіреуі мүмкін. Сол себепті тәрбиеші технологияны алмастырушы емес, толықтырушы құрал ретінде қарастыруы тиіс. Ол баланың экран алдындағы уақытын реттеп, тірі қарым-қатынастың маңызын сақтауға бағытталған педагогикалық тепе-теңдікті қамтамасыз етеді. Жасанды интеллект баланың даму қарқынын талдауға мүмкіндік бергенімен, оның эмоциялық күйін, мінез-құлықтық нәзік қырларын толыққанды бағалай алмайды. Бұл міндет тәрбиешінің кәсіби байқағыштығына, эмпатиялық қабілетіне және психологиялық сезімталдығына жүктеледі. Тәрбиеші баланың цифрлық әрекетін бақылап қана қоймай, оның мазмұнын түсіндіріп, көрген ақпаратын талдауға жетелеуі қажет. Осылайша технология педагогикалық үдерістің құрамдас бөлігіне айналғанымен, адам факторы негізгі орында қалады. Жасанды интеллект дәуірінде тәрбиеші баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін интегративті тұлға ретінде көрінеді, өйткені ол танымдық, әлеуметтік және эмоциялық салаларды біртұтас жүйеде үйлестіреді.

Цифрлық педагогика ұғымы қазіргі білім беру кеңістігінде кеңінен таралып, оның мазмұны жасанды интеллектпен тығыз байланыста қарастырылуда. Балабақша жағдайында бұл ұғым тек интерактивті тақта немесе планшет қолданумен шектелмейді, ол оқу-тәрбие үдерісін деректерге негізделген талдау арқылы жетілдіруді білдіреді. Жасанды интеллект баланың жетістіктерін автоматты түрде тіркеп, белгілі бір дағдылардың қалыптасу деңгейін айқындай алады, алайда алынған мәліметті педагогикалық тұрғыдан түсіндіру тәрбиешінің құзырында қалады. Мұндай жағдайда тәрбиеші аналитикалық ойлауды меңгерген, статистикалық деректерді түсінетін, нәтижелерді интерпретациялай алатын маман болуы тиіс. Бұл талаптар оның кәсіби бейнесін жаңаша сипаттайды. Сонымен қатар жасанды интеллект құралдары инклюзивті білім беру аясында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға қолдау көрсетуге мүмкіндік береді, бірақ олардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып әдістемелік түзетулер енгізу міндеті сақталады. Тәрбиеші цифрлық контенттің сапасын саралап, оның баланың жасына сәйкестігін анықтайды. Ол цифрлық ортадағы ақпараттың шынайылығын тексеріп, балаларға сенімді дереккөзді ажыратуды үйретеді. Осы тұрғыдан алғанда тәрбиеші медиасауаттылық мәдениетін қалыптастырушы алғашқы тұлға болып саналады. Жасанды интеллект дәуірінде ақпараттың шексіздігі баланың дүниетанымын кеңейтуі мүмкін, бірақ оны жүйелеу мен мағыналандыру адамдық жетекшілікті қажет етеді.

Қазіргі қоғамда цифрлық технологиялардың жаппай таралуы баланың әлеуметтену үдерісіне де әсер етуде, бұл жағдай тәрбиешінің әлеуметтік-педагогикалық миссиясын күшейтеді. Егер бұрын бала әлеуметтік нормаларды негізінен отбасы мен балабақша ортасында меңгерсе, енді ол виртуалды кеңістіктегі үлгілермен ерте жастан танысады. Осы ортада кездесетін агрессия, стереотиптер немесе жалған ақпарат баланың құндылықтық бағдарларына ықпал етуі ықтимал. Сондықтан тәрбиеші баланың цифрлық тәжірибесін талқылап, оған сыни көзқарас қалыптастыруы тиіс. Бұл үдеріс тек тыйым салу арқылы емес, түсіндіру мен диалог негізінде жүзеге асырылуы қажет. Жасанды интеллектпен жабдықталған ойындар мен қосымшалар баланың қызығушылығын арттырғанымен, олардың мазмұны тәрбиелік талаптарға сай болуы маңызды. Тәрбиеші ата-анамен тығыз байланыс орнатып, баланың үйдегі цифрлық ортасын да ескеруі тиіс. Мұндай кешенді көзқарас баланың үйлесімді дамуына жағдай жасайды. Жасанды интеллект дәуіріндегі тәрбиеші кәсіби құзыреттілікпен қатар жоғары адамгершілік жауапкершілік иесі болуы шарт. Өйткені мектепке дейінгі кезеңде қалыптасқан құндылықтар баланың бүкіл өмірлік ұстанымының негізіне айналады.

Жасанды интеллекттің педагогикалық кеңістікке енуі тәрбиешінің үздіксіз кәсіби дамуын талап етеді, себебі технологиялар үнемі жаңарып, олардың функционалдық мүмкіндіктері кеңейіп отырады. Бүгінгі күні цифрлық құралдарды меңгеру бір реттік дағды емес, өмір бойы білім алуды қажет ететін процесс ретінде қарастырылады. Тәрбиеші біліктілікті арттыру курстарына қатысып қана қоймай, өзіндік ізденіс арқылы жаңа платформаларды зерттеп, олардың педагогикалық әлеуетін саралауы тиіс. Сонымен қатар жасанды интеллектті қолданудағы этикалық мәселелерге назар аудару маңызды, өйткені

баланың жеке деректерін қорғау, оның цифрлық ізіне жауапкершілікпен қарау тәрбиешінің кәсіби мәдениетінің көрсеткіші болып табылады. Балабақшадағы цифрлық трансформация ұжымдық жұмысты қажет етеді, сондықтан тәрбиеші әріптестерімен тәжірибе алмасып, ортақ стратегия әзірлеуге қатысуы қажет. Бұл үдерісте басқарушының қолдауы, әдістемелік бірлестіктің үйлестіруі маңызды рөл атқарады. Жасанды интеллект дәуірінде тәрбиеші тек орындаушы емес, білім беру саясатының жергілікті деңгейдегі жүзеге асырушысы ретінде көрінеді. Ол инновацияларды тәжірибеге енгізу барысында ғылыми негізділік пен практикалық тиімділікті ұштастырады. Мұндай кәсіби ұстаным балабақша қызметінің сапасын арттыруға ықпал етеді. Нәтижесінде тәрбиеші қоғамның цифрлық жаңғыру үдерісіне белсенді қатысушы тұлғаға айналады.

Қорытындылай келе, жасанды интеллект дәуіріндегі балабақша тәрбиешісінің жаңа рөлі көпқырлы және кешенді сипатқа ие екені анық байқалады. Ол цифрлық технологияларды шебер қолдана отырып, баланың тұлғалық дамуын, эмоциялық саулығын және әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін жетекші маман болып саналады. Жасанды интеллект педагогикалық үдерісті жеңілдетуі мүмкін, бірақ оның орнын алмастыра алмайды, себебі тәрбиенің негізінде адамдық қарым-қатынас пен құндылықтық ықпал жатыр. Тәрбиеші баланың цифрлық ортадағы әрекетін бағыттап, оның сыни ойлауын, шығармашылық қабілетін және дербестігін дамытуға жағдай жасайды. Бұл міндеттерді жүзеге асыру үшін кәсіби құзыреттілік, әдіснамалық сауаттылық және жоғары адамгершілік жауапкершілік қажет. Жасанды интеллект дәуірі тәрбиешінің беделін төмендетпейді, керісінше оның миссиясын тереңдетіп, мазмұнын байытады. Мектепке дейінгі тәрбие саласы цифрлық трансформация жағдайында жаңа мүмкіндіктерге ие болуда, ал сол мүмкіндіктерді ізгілік пен парасаттылыққа негіздеп қолдану тәрбиешінің қолында. Бала жүрегіне жол таба білген педагог қана технологияны тәрбиелік құралға айналдыра алады. Сондықтан жасанды интеллект дамыған заманда да тәрбиеші тұлғасы білім беру жүйесінің өзегінде қала береді. Бұл шындық мектепке дейінгі ұйымдардың болашағын айқындайтын негізгі қағида ретінде танылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Оспанова, Б.А. Мектепке дейінгі ұйымдарда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану / Б.А. Оспанова, Г.С. Рысбаева // Қазақстан педагогикалық хабаршысы. – 2023. – № 2 (78). – Б. 45-52.

2. Сергеева, Л.М. Педагог в цифровом пространстве: новые компетенции и функции / Л.М. Сергеева // Педагогика и психология образования. – 2023. – № 2. – С. 28-37.

3. Королева, Н.Ю. Роль воспитателя в эпоху цифровизации дошкольного образования / Н.Ю. Королева, Е.В. Иванова // Дошкольное воспитание. – 2023. – № 5. – С. 12-19.

4. Pedro, F. Artificial intelligence in education: Challenges and opportunities for sustainable development / F. Pedro, M. Subosa, A. Rivas // UNESCO Working Papers on Education Policy. – 2021. – № 7. – 46 p.

Тасу Карлыгаш Кайратовна[1] - «Биология» кафедрасы, оқытушы
Джакипов Байназар[2] - «Биология IP» білім беру бағдарламасының 1 курс студенті
[1,2]М.Х.Дулати атындағы Тараз университеті КеАҚ
Тараз қаласы

БОЛАШАҚ БИОЛОГИЯ ПӘНІ МҰҒАЛІМДЕРІН ДАЯРЛАУДА ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аннотация. Бұл мақалада болашақ биология пәні мұғалімдерін даярлау барысында зерттеушілік құзыреттілікті қалыптастырудың маңызы қарастырылады. Қазіргі білім беру жүйесінде мұғалім тек дайын білімді жеткізуші емес, сонымен қатар зерттеуші, талдаушы және жаңашыл тұлға ретінде қалыптасуы қажет. Зерттеу барысында студенттердің ғылыми-зерттеу дағдыларын дамыту жолдары, оқу процесіндегі тәжірибелік жұмыстардың рөлі талданды.

Тірек сөздер: биология, зерттеушілік құзыреттілік, болашақ мұғалім, ғылыми жұмыс, тәжірибе, білім беру.

Қазіргі білім беру жүйесінде мұғалімнің кәсіби қызметі тек оқыту үдерісімен шектелмейді, ол сонымен қатар тәрбиелеу, дамыту және зерттеушілік әрекеттерді қамтитын көпқырлы процесс болып табылады. Заманауи педагог білімді дайын күйінде беруші ғана емес, сонымен бірге оқушының танымдық белсенділігін дамытатын, оны ғылыми ізденіске жетелейтін тұлға ретінде қарастырылады.

Әсіресе биология пәні мұғалімі үшін зерттеушілік қабілет аса маңызды, себебі биология – бақылау, тәжірибе және ғылыми талдауға негізделген жаратылыстану ғылымдарының бірі. Бұл пән тірі ағзалардың құрылымы мен қызметін зерттеу арқылы табиғи құбылыстарды түсіндіреді, сондықтан мұғалімнің ғылыми ойлау мәдениеті жоғары болуы тиіс.

Болашақ мұғалімдерді даярлау барысында олардың ғылыми-зерттеу дағдыларын дамыту – қазіргі педагогикалық білім берудің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Бұл дағдылар студенттердің теориялық білімін практикамен ұштастыруына, педагогикалық процесті ғылыми тұрғыда талдай білуіне және инновациялық әдістерді қолдануына мүмкіндік береді.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) бағытындағы оқыту кеңінен енгізілуде. Бұл бағыт зерттеушілік дағдыларды дамытуға, проблемалық оқыту мен жобалық әдістерді қолдануға негізделген. Сонымен қатар цифрлық зертханалар мен виртуалды тәжірибелер студенттердің ғылыми ойлауын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Сондықтан болашақ биология мұғалімдерін даярлауда зерттеушілік құзыреттілікті қалыптастыру – кәсіби сапасын арттырудың негізгі шарты болып саналады.

Зерттеушілік құзыреттілік – тұлғаның ғылыми мәселені анықтау, оны талдау, гипотеза құру, зерттеу әдістерін таңдау, тәжірибе жүргізу және алынған нәтижелерді өңдеу мен қорытындылау қабілеттерінің жиынтығы. Бұл құзыреттілік болашақ мұғалімнің кәсіби дамуының маңызды көрсеткіші болып табылады.

Болашақ мұғалім үшін зерттеушілік дағды оқушыларды ғылыми ойлауға үйретуде, олардың танымдық белсенділігін арттыруда және оқу процесін шығармашылық деңгейге көтеруде шешуші рөл атқарады. Зерттеушілік мәдениеті қалыптасқан педагог оқу материалын дайын білім ретінде ғана емес, ізденіс нәтижесі ретінде ұсына алады. Зерттеушілік құзыреттілік критикалық ойлау, деректерді талдау, шешім қабылдау және ғылыми дәлелдемелермен жұмыс істеу дағдыларымен тығыз байланысты. Бұл қабілеттер қазіргі білім беру жүйесінде функционалдық сауаттылықтың негізгі құрамдас бөлігі болып саналады. Биология ғылымы тірі табиғатты бақылау, эксперимент және салыстырмалы талдау әдістері арқылы зерттейтін ғылым саласы болғандықтан, онда зерттеушілік әрекет ерекше орын алады. Студенттер биологиялық құбылыстарды зерттеу барысында нақты ғылыми бағыттар бойынша жұмыс жүргізе алады:

-өсімдіктердің өсуіне әсер ететін сыртқы және ішкі факторлар
-микроағзалардың тіршілік әрекеті және олардың ортаға бейімделуі
-экологиялық жағдайлардың биожүйелерге әсері
-генетикалық өзгерістер мен тұқымқуалаушылық заңдылықтарын талдау

Мұндай зерттеулер студенттердің теориялық білімін нақты тәжірибемен байланыстыруына мүмкіндік береді. Сонымен қатар биологиялық зерттеулерде микроскопия, биостатистика және модельдеу әдістері кеңінен қолданылады.

Болашақ мұғалімдердің зерттеушілік қабілетін дамыту үшін оқу процесінде жүйелі және мақсатты жұмыс жүргізу қажет. Негізгі бағыттарға мыналар жатады:

-зертханалық жұмыстарды жүйелі және кезең-кезеңімен ұйымдастыру
-шағын ғылыми жобалар мен зерттеу тапсырмаларын орындау
-далалық зерттеулер мен табиғи ортада бақылау жүргізу
-ғылыми конференциялар мен студенттік зерттеу байқауларына қатысу

Жобалық оқыту әдісі студенттердің өз бетінше шешім қабылдауына, ақпаратты талдауына және ғылыми қорытынды жасауына мүмкіндік береді. Бұл әдіс зерттеушілік дағдыны қалыптастырудың ең тиімді жолдарының бірі болып саналады.

Студенттер арасында жүргізілген бақылау нәтижелері зерттеушілік бағыттағы тапсырмалардың олардың пәнге деген қызығушылығын айтарлықтай арттыратынын көрсетті. Сонымен қатар тәжірибелік және зерттеу жұмыстарына қатысу студенттердің логикалық ойлауын, салыстыру және талдау қабілеттерін дамытатыны анықталды.

Зерттеу барысында студенттер өз бетінше гипотеза құрып, оны тәжірибе арқылы тексеруге үйренді. Бұл олардың ғылыми ойлау деңгейінің қалыптасуына және болашақ педагогикалық қызметке дайын болуына оң әсер етті.

Эксперименттік топтарда зерттеу тапсырмаларын жүйелі қолдану оқу үлгерімінің жоғарылауына және оқу мотивациясының күшеюіне алып келгені байқалды. Сонымен қатар студенттер ақпаратты механикалық жаттаудан гөрі, оны түсініп қолдануға бейімделді.

Болашақ биология пәні мұғалімдерін даярлауда зерттеушілік құзыреттілікті қалыптастыру ерекше маңызды орын алады. Бұл құзыреттілік педагогтың тек дайын білімді жеткізуші емес, сонымен қатар ғылыми ойлау қабілеті дамыған, талдау жасай алатын және оқу үдерісін зерттеу негізінде ұйымдастыра білетін маман ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Зерттеушілік дағдыларды меңгеру болашақ мұғалімнің кәсіби деңгейін арттырып қана қоймай, оқушыларды да ғылыми ойлауға, сұрақ қоя білуге, дәлелдер негізінде қорытынды жасауға баулиды. Мұндай тәсіл білім алушылардың танымдық белсенділігін күшейтіп, пәнге деген қызығушылығын арттырады.

Зерттеу жұмыстарына негізделген оқыту студенттердің сыни ойлауын, шығармашылық қабілетін және ақпаратты талдау дағдыларын дамытады. Бұл олардың педагогикалық тәжірибеде күрделі оқу жағдайларын шешуге дайын болуына мүмкіндік береді.

Қазіргі білім беру жүйесінде зерттеушілік оқыту STEM-білім беру, жобалық оқыту және проблемалық оқыту технологияларымен тығыз байланыста қарастырылады. Бұл әдістер студенттердің өз бетінше білім іздеуіне, ғылыми деректермен жұмыс істеуіне және нақты өмірлік мәселелерді шешуіне жағдай жасайды. Сонымен қатар жоғары оқу орындарында ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүйелі ұйымдастыру болашақ педагогтардың инновациялық ойлауын қалыптастырудың негізгі құралы болып табылады.

Сондықтан жоғары оқу орындарында зерттеу жұмыстарына бағытталған оқыту әдістерін кеңінен қолдану – заман талабына сай білікті, шығармашыл және ғылыми сауатты биология мұғалімдерін даярлаудың басты шарты болып саналады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдіғалиев Қ. Педагогикалық зерттеу негіздері. – Алматы, 2020.
2. Гончаренко С.У. Педагогикалық зерттеу әдістемесі. – Киев, 2019.
3. Биологияны оқыту әдістемесі. – Алматы, 2021.
4. Ғылыми-зерттеу жұмыстары бойынша әдістемелік нұсқаулық. – Астана, 2022.

Үсенбай Гүлмира Орынбасарқызы
Математика және информатика мұғалімі, педагог-модератор
"Қызылорда облысының білім басқармасының Шиелі ауданы бойынша білім бөлімінің
"№158 орта мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ИНФОРМАТИКА САБАҚТАРЫНДА CHATGPT ЖӘНЕ БАСҚА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Аннотация. Мақалада информатика сабақтарында ChatGPT және басқа жасанды интеллект құралдарын тиімді қолданудың педагогикалық және әдістемелік мүмкіндіктері қарастырылады. Жасанды интеллект технологияларының оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, оқу материалын түсіндіруді жеңілдетуге және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпалы талданады. Сонымен қатар информатика пәнінде жасанды интеллект құралдарын қолданудың артықшылықтары мен педагогикалық-этикалық мәселелері сипатталады. Автор цифрлық педагогика жағдайында мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін жетілдіру және жасанды интеллектті жауапты қолдану қажеттілігіне назар аударады.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, ChatGPT, цифрлық білім беру, информатика сабағы, білім беру технологиялары, оқыту әдістемесі, цифрлық педагогика, ақпараттық сауаттылық.

Қазіргі кезеңде білім беру жүйесі адамзат қоғамының цифрлық трансформациясымен тығыз байланыста дамып келеді және бұл өзгерістер білім мазмұнына, оқыту әдістеріне, педагогикалық технологияларға түбегейлі ықпал етуде. Әсіресе жасанды интеллект негізіндегі құралдардың пайда болуы оқу үдерісінің сипатын өзгертетін маңызды факторға айналды. Бүгінгі таңда білім беру кеңістігінде ChatGPT тәрізді интеллектуалды жүйелер кеңінен қолданылып, оқыту мен үйрену процестерін жаңа сапалық деңгейге көтеруге мүмкіндік беріп отыр. Мұндай құралдар оқушылардың тек дайын ақпаратты қабылдаушы ғана емес, ақпаратты талдай алатын, сұрақ қоя алатын және күрделі мәселелерге жауап іздей алатын тұлға ретінде қалыптасуына жағдай жасайды. Информатика пәні білім беру жүйесінде ерекше орын алатындықтан, жасанды интеллект технологияларын қолдану ең алдымен осы пәннің мазмұнында көрініс табуы заңды құбылыс болып саналады. Информатика сабақтарында ChatGPT сияқты жүйелерді пайдалану мұғалімнің педагогикалық шеберлігімен ұштасқан жағдайда оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, олардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл үдеріс оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытуға, деректерді талдау дағдыларын қалыптастыруға және алгоритмдік ойлауды жетілдіруге мүмкіндік береді. Қазіргі мектеп оқушылары ақпараттық технологиялармен ерте жастан таныс болғанымен, олардың көпшілігі цифрлық құралдарды тек тұтынушы деңгейінде пайдаланады. Сондықтан білім

беру жүйесінің міндеті – оқушыларды технологияны саналы түрде қолдануға үйрету, оның мүмкіндіктері мен шектеулерін түсіндіру және цифрлық этика нормаларын меңгерту. Осындай жағдайда информатика мұғалімі тек білім жеткізуші ғана емес, цифрлық мәдениетті қалыптастырушы жетекші тұлға ретінде көрінеді. Жасанды интеллект құралдарын тиімді қолдану мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін жаңа деңгейге көтеріп, педагогикалық тәжірибеге инновациялық сипат береді.

Информатика сабақтарында ChatGPT жүйесін қолдану ең алдымен оқу материалының күрделі мазмұнын түсіндіру үдерісін жеңілдетуге мүмкіндік береді. Көп жағдайда бағдарламалау, алгоритмдер теориясы немесе деректер құрылымы сияқты тақырыптар оқушылар үшін күрделі болып көрінеді, өйткені бұл тақырыптар абстрактілі ойлауды талап етеді. Осындай жағдайда жасанды интеллект жүйелері оқушылардың сұрақтарына жедел жауап беріп, күрделі ұғымдарды қарапайым тілмен түсіндіруге көмектеседі. Мұндай мүмкіндіктер оқу процесін икемді етеді және оқушылардың жеке оқу қарқынын ескеруге жағдай жасайды. Әрбір оқушы өзіне түсініксіз мәселе бойынша қосымша сұрақтар қойып, нақты мысалдар арқылы білімін тереңдете алады. Бұл тәсіл оқытудағы жеке дараландыру принципін жүзеге асыруға ықпал етеді. Сонымен бірге жасанды интеллект құралдары мұғалімнің уақытын үнемдеуге мүмкіндік береді, өйткені кейбір түсіндірмелерді автоматтандырылған жүйелер орындауы мүмкін. Мұғалім өз назарын оқушылардың шығармашылық тапсырмаларын ұйымдастыруға, жобалық жұмыстарға және проблемалық мәселелерді талқылауға бағыттай алады. ChatGPT жүйесі оқушыларға бағдарламалау тілдеріндегі код үлгілерін көрсетуге, алгоритмдерді талдауға немесе қателерді анықтауға көмектесе алады. Мұндай мүмкіндіктер практикалық сабақтардың мазмұнын байытып, оқушылардың тәжірибелік дағдыларын дамытуға жағдай жасайды. Нәтижесінде оқушылар тек теориялық біліммен шектелмей, нақты есептерді шешу барысында жасанды интеллект құралдарын қолдануды үйренеді. Бұл олардың болашақ кәсіби қызметіне де пайдалы дағдылар қалыптастырады.

Жасанды интеллект технологияларын білім беру үдерісіне енгізу оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту тұрғысынан да маңызды мүмкіндіктер ұсынады. Информатика сабақтарында ChatGPT көмегімен түрлі жобалық тапсырмалар ұйымдастыруға болады, мысалы бағдарламалық өнімнің идеясын әзірлеу, алгоритмдік шешімдерді талдау немесе ақпараттық жүйелердің модельдерін құру. Мұндай тапсырмалар оқушылардың зерттеушілік қабілеттерін дамытуға ықпал етеді және оларды жаңа идеялар ұсынуға ынталандырады. Оқушылар жасанды интеллектпен диалог жүргізу арқылы күрделі мәселелердің түрлі шешім нұсқаларын салыстырып, олардың тиімділігін бағалай алады. Бұл үдеріс аналитикалық ойлауды дамытып, ақпаратпен жұмыс істеу мәдениетін қалыптастырады. Сонымен бірге жасанды интеллект құралдарын қолдану білім беру процесін интерактивті және қызықты етеді. Оқушылар ақпаратты тек оқулықтан ғана емес, цифрлық диалогтық жүйелер арқылы да ала алады. Мұндай тәсіл білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады және оқу мотивациясын күшейтеді. Информатика пәнінің ерекшелігі – оның практикалық бағыттылығы, сондықтан жасанды интеллект құралдарын қолдану осы бағытты одан әрі күшейте түседі. Оқушылар алгоритм құру, бағдарламалау немесе деректерді өңдеу сияқты тапсырмаларды орындау барысында жаңа технологиялардың мүмкіндіктерін тәжірибе жүзінде байқайды. Мұндай тәжірибе олардың болашақта цифрлық экономика жағдайында тиімді жұмыс істеуіне негіз болады.

Жасанды интеллект құралдарын қолданудың педагогикалық маңызымен қатар белгілі бір әдістемелік және этикалық мәселелері де бар екендігін ескерген жөн. Біріншіден, оқушылардың жасанды интеллектке шамадан тыс тәуелді болып кетпеуі маңызды. Егер оқушылар барлық тапсырманы автоматтандырылған жүйелер арқылы орындауға дағдыланса, олардың дербес ойлау қабілеті әлсіреуі мүмкін. Сондықтан мұғалім жасанды интеллект құралдарын тек көмекші құрал ретінде қолдану қағидасын түсіндіруі қажет. Екіншіден, ақпараттың дұрыстығын тексеру мәселесі де маңызды болып табылады.

Жасанды интеллект жүйелері кейде нақты емес немесе толық емес ақпарат ұсынуы мүмкін, сондықтан оқушылар алынған деректерді сыни тұрғыдан бағалауды үйренуі тиіс. Үшіншіден, академиялық адалдық принципін сақтау мәселесі ерекше мәнге ие. Оқушылар жасанды интеллект арқылы дайын мәтіндер немесе бағдарламалық кодтар алғанда олардың авторлық сипатын және дереккөздерін дұрыс көрсету қажеттігін түсінуі қажет. Мұғалім бұл бағытта түсіндіру жұмыстарын жүргізіп, цифрлық этика нормаларын қалыптастыруы тиіс. Информатика сабағында осындай мәселелерді талқылау оқушылардың жауапкершілік сезімін арттырады. Бұл олардың тек техникалық білімін ғана емес, әлеуметтік жауапкершілігін де қалыптастырады. Цифрлық қоғамда өмір сүретін жас ұрпақ үшін мұндай дағдылар ерекше маңызды болып табылады.

Информатика мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі жасанды интеллект құралдарын тиімді қолдануда шешуші рөл атқарады. Қазіргі педагог тек пәндік біліммен шектелмей, цифрлық технологиялардың мүмкіндіктерін терең түсінетін маман болуы тиіс. Мұғалім жасанды интеллект құралдарының жұмыс принциптерін, олардың артықшылықтары мен шектеулерін жақсы білуі қажет. Осындай білім мұғалімге оқу процесін дұрыс ұйымдастыруға және технологияларды педагогикалық мақсатқа сай қолдануға мүмкіндік береді. Сонымен бірге мұғалім оқушыларды жауапты цифрлық азаматтыққа тәрбиелеуі тиіс. Бұл міндет тек техникалық білім берумен шектелмейді, ол ақпараттық қауіпсіздік, дербес деректерді қорғау және интернеттегі этикалық мінез-құлық мәселелерін де қамтиды. Информатика сабағында мұндай мәселелерді талқылау оқушылардың цифрлық мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді. Мұғалім оқушыларды тек технологияны қолданушы емес, оны түсінетін және жауапкершілікпен пайдаланатын тұлға ретінде тәрбиелеуі қажет. Жасанды интеллект құралдарын қолдану педагогтың шығармашылық әлеуетін де кеңейтеді. Мұғалім оқу тапсырмаларын әртараптандырып, жаңа әдістерді енгізе алады. Нәтижесінде сабақтың мазмұны байып, білім беру процесі динамикалық сипат алады.

Жасанды интеллект технологияларының дамуы білім беру жүйесіне жаңа талаптар қойып отыр және бұл талаптарға жауап беру үшін педагогикалық қауымдастық үнемі жаңашылдыққа ұмтылуы қажет. Информатика сабақтарында ChatGPT және басқа интеллектуалды құралдарды қолдану білім беру мазмұнын жаңартудың тиімді жолдарының бірі болып саналады. Бұл технологиялар оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, олардың дербес білім алу қабілетін дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар жасанды интеллект құралдары оқу процесін икемді, интерактивті және қызықты етеді. Мұндай өзгерістер оқушылардың оқу мотивациясын күшейтіп, білім сапасының артуына жағдай жасайды. Информатика мұғалімдері жаңа технологияларды қолдану арқылы оқу процесін заманауи талаптарға бейімдей алады. Жасанды интеллект құралдарын педагогикалық мақсатта дұрыс пайдалану білім беру жүйесінің тиімділігін арттырады. Бұл оқушыларды цифрлық қоғамда өмір сүруге және еңбек етуге дайындаудың маңызды шарты болып табылады. Сондықтан жасанды интеллект технологияларын білім беру үдерісіне енгізу болашақ мектептің дамуына ықпал ететін стратегиялық бағыттардың бірі ретінде қарастырылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Казахский национальный университет имени аль-Фараби. Искусственный интеллект — надёжный помощник в образовании: размышления по итогам мастер-классов. – 2025.

2. Зайонце Б. Открывая мир компьютерных наук: как дети могут использовать ChatGPT для уроков// CodeMonkey. – 2024.

3. Загашеев И.О., Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Учим детей мыслить критически. – СПб.: Альянс "Дельта", 2003. – 192 с.

4. López-Fernández D., Vergaz R. ChatGPT in Computer Science Education: A Case Study on a Database Administration Course // Applied Sciences. – 2025.

Тасу Карлыгаш Кайратовна[1] - «Биология» кафедрасы, оқытушы
Төлен Ерболат[2] - «Биология мұғалімдерін даярлау» білім беру бағдарламасының 3 курс студенті
[1,2]М.Х.Дулати атындағы Тараз университеті КеАҚ
Тараз қаласы

МОЛЕКУЛАЛЫҚ БИОЛОГИЯ НЕГІЗДЕРІ ЖӘНЕ ГЕНЕТИКАЛЫҚ АҚПАРАТТЫҢ ЖҮЗЕГЕ АСУ МЕХАНИЗМДЕРІ

Аннотация. Бұл мақалада молекулалық биологияның негізгі ұғымдары мен генетикалық ақпараттың жүзеге асу механизмдері қарастырылады. ДНҚ құрылымы, репликация, транскрипция және трансляция процестері жасушалық деңгейде ақпараттың берілуін қамтамасыз ететін негізгі кезеңдер ретінде талданады. Сонымен қатар молекулалық биологияның медицина мен биотехнологиядағы маңызы сипатталады.

Тірек сөздер: ДНҚ, РНҚ, ген, репликация, транскрипция, трансляция, ақуыз синтезі.

Молекулалық биология – тірі ағзалардың тіршілік әрекетін молекулалық деңгейде зерттейтін қазіргі заманғы биологияның маңызды саласы. Бұл ғылым жасушадағы барлық биохимиялық және генетикалық процестердің негізін ашуға бағытталған. Оның негізгі зерттеу нысаны – нуклеин қышқылдары (ДНҚ, РНҚ), ақуыздар және олардың өзара әрекеттесу механизмдері.

Молекулалық биология генетикалық ақпараттың сақталуы, берілуі және жүзеге асу заңдылықтарын (репликация, транскрипция, трансляция) түсіндіреді. Осы процестер арқылы тірі ағзалардың тұқымқуалаушылық қасиеттері ұрпақтан-ұрпаққа беріледі және жасуша қызметі реттеледі.

Бұл ғылымның дамуы тірі ағзалардың құрылымын ғана емес, олардың қызмет ету механизмдерін терең түсінуге мүмкіндік берді. Соның нәтижесінде молекулалық деңгейде жүретін процестерді зерттеу арқылы көптеген аурулардың шығу себептері анықталуда.

Қазіргі уақытта молекулалық биология генетика, медицина, биотехнология, фармацевтика және ауыл шаруашылығы салаларында кеңінен қолданылады. Гендік инженерия, ДНҚ диагностикасы, биологиялық дәрілерді жасау сияқты бағыттар осы ғылымның жетістіктеріне негізделген.

Молекулалық биологияның қарқынды дамуы 1953 жылы Дж.Уотсон мен Ф.Крик ДНҚ-ның қос шиыршықты құрылымын ашқаннан кейін жаңа кезеңге өтті. Бұл жаңалық генетикалық ақпараттың тасымалдану механизмін түсінуге үлкен мүмкіндік берді. Қазіргі таңда CRISPR-Cas9 сияқты генді редакциялау технологиялары медицина мен биоинженерияда кеңінен қолданылуда.

Сондықтан молекулалық биологияны терең меңгеру биология пәні мұғалімдерін даярлауда маңызды орын алады, себебі ол заманауи ғылым жетістіктерін оқыту процесіне енгізуге негіз болады.

ДНҚ (дезоксирибонуклеин қышқылы) – тірі ағзалардағы тұқым қуалайтын ақпаратты сақтайтын негізгі молекула. Ол жасушаның ядросында орналасып, барлық биологиялық қасиеттердің берілуін қамтамасыз етеді.

DNA = double helix of nucleotides (A, T, G, C)

ДНҚ екі тізбекті спираль (қос шиыршық) түрінде орналасады және нуклеотидтерден тұрады. Әрбір нуклеотид үш компоненттен құралған: азотты негіз, дезоксирибоза қант және фосфат тобы. Азотты негіздер комплементарлық принцип бойынша жұптасады:

-аденин (A) – тимин (T)

-гуанин (G) – цитозин (C)

ДНҚ-ның құрылымдық ерекшелігі оның ақпаратты дәл сақтап, ұрпаққа өзгеріссіз беруіне мүмкіндік береді. Қос шиыршықтың тұрақтылығы сутектік байланыстар арқылы қамтамасыз етіледі.

ДНҚ репликациясы:

DNA replication: DNA → 2 DNA

Репликация – ДНҚ молекуласының екі еселену процесі. Бұл процесс жасуша бөлінер алдында (интерфаза кезеңінде) жүреді және генетикалық ақпараттың жаңа жасушаларға дәл берілуін қамтамасыз етеді.

Репликация жартылай-консервативті принцип бойынша жүреді, яғни жаңа ДНҚ молекуласының әрқайсысында бір ескі және бір жаңа тізбек болады. Негізгі фермент – ДНҚ-полимераза.

Репликация процесінде хеликаза ферменті ДНҚ тізбектерін ажыратады, ал праймаза бастапқы РНҚ-праймерлерді синтездейді. Бұл кезең генетикалық тұрақтылықты сақтауда шешуші рөл атқарады.

Транскрипция процесі:

DNA → RNA

Транскрипция – ДНҚ-дағы генетикалық ақпараттың РНҚ молекуласына көшірілу процесі. Бұл процесс жасуша ядросында жүреді және РНҚ-полимераза ферменті арқылы жүзеге асады.

Нәтижесінде ақпараттық РНҚ (мРНҚ) түзіледі, ол генетикалық ақпаратты ядродан рибосомаға тасымалдайды.

Транскрипция үш кезеңнен тұрады: инициация, элонгация және терминация. Бұл процесс ген экспрессиясының алғашқы сатысы болып табылады.

Трансляция және ақуыз синтезі

mRNA → Protein

Трансляция – мРНҚ негізінде ақуыз молекуласының синтезделу процесі. Ол рибосомада жүреді және цитоплазмада жүзеге асады.

ТРНҚ (тасымалдаушы РНҚ) аминқышқылдарды рибосомаға жеткізіп, кодон-антикодон сәйкестігі арқылы полипептидтік тізбек түзіледі.

Генетикалық код триплетті болып табылады, яғни әрбір үш нуклеотид (кодон) бір аминқышқылды анықтайды. Бұл процесс тірі ағзалардағы барлық ақуыздардың синтезін қамтамасыз етеді.

Молекулалық биология қазіргі ғылым мен медицинада кең ауқымда қолданылады және көптеген салалардың дамуына негіз болып отыр:

-генетикалық ауруларды ерте диагностикалау

-ДНҚ-диагностика және криминалистика

-гендік инженерия және биотехнология

-вакциналар мен дәрілік препараттар жасау

-ауыл шаруашылығында жоғары өнімді сорттар шығару

-биофармацевтикалық өнімдер өндіру

CRISPR-Cas9 генді редакциялау технологиясы молекулалық биологияның ең маңызды жетістіктерінің бірі болып саналады. Ол генетикалық мутацияларды түзетуге және тұқым қуалайтын ауруларды емдеуге мүмкіндік береді.

Молекулалық биология тірі ағзалардың құрылымы мен қызметін молекулалық деңгейде түсіндіретін іргелі ғылым болып табылады. Бұл сала жасушада жүретін негізгі биохимиялық және генетикалық процестерді – ДНҚ репликациясы, транскрипция және трансляцияны – жан-жақты зерттеу арқылы тіршілік құбылыстарының мәнін ашып көрсетеді.

ДНҚ, РНҚ және ақуыз синтезі процестерін терең түсіну тірі ағзалардың тұқымқуалаушылық қасиеттерін, даму ерекшеліктерін және жасушалық қызметін түсіндіруге мүмкіндік береді. Осы білім негізінде көптеген генетикалық аурулардың себептері анықталып, оларды диагностикалау және емдеу жолдары жетілдірілуде.

Молекулалық биология медицина мен биотехнологияның дамуына үлкен үлес қосып отыр. Гендік инженерия, биофармацевтика, молекулалық диагностика және

Молекулалық биологияның қарқынды дамуы адам геномын толық зерттеу (Human Genome Project) сияқты ірі халықаралық жобалармен байланысты. Бұл зерттеулер адам ағзасының генетикалық картасын жасауға және дербестендірілген медицинаға жол ашты. Сонымен қатар CRISPR технологиясы болашақта тұқым қуалайтын ауруларды түзетуге және жаңа биотехнологиялық мүмкіндіктерді дамытуға үлкен перспектива береді.

Бұл сала биология мамандарын даярлауда негізгі пәндердің бірі болып саналады. Молекулалық биологияны терең меңгеру болашақ мамандарға тек теориялық білім беріп қана қоймай, заманауи ғылыми жетістіктерді практикада қолдануға мүмкіндік жасайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Watson J.D., Crick F.H. Molecular Structure of Nucleic Acids.
2. Alberts B. Molecular Biology of the Cell. – New York, 2021.
3. Lewin B. Genes XII.
4. Биология: молекулалық деңгей. – Алматы, 2020.
5. Генетика және биотехнология негіздері. – Астана, 2022.

Пусырманова Айзада Адилхановна
Учитель начальных классов
КГУ «Средняя общеобразовательная школа №101» акимата города Астаны

УРОК-ОБОБЩЕНИЕ. ОДНОРОДНЫЕ ЧЛЕНЫ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Предмет: Русский язык **Урок: 117**	**Школа: КГУ СШ №101**	
Дата:	**ФИО учителя: Пусырманова А.А.**	
Класс: 4П	**Количество присутствующих:**	**Количество отсутствующих:**
Раздел (сквозная тема):	**Путешествие в космос**	
Тема урока:	**Урок-обобщение. Однородные члены предложения.**	
Цели обучения в соответствии с учебной программой:	4.2.3.1 формулировать вопросы и ответы, отражающие понимание и свое отношение к содержанию текста, чтобы углубить понимание и уточнить ответ; 4.3.9.1 ставить знаки препинания при однородных членах предложения, связанных интонацией.	
Цели урока:	- формулирует вопросы и ответы, отражающие понимание и свое отношение к содержанию текста, чтобы углубить понимание и уточнить ответ; - ставит знаки препинания при однородных членах предложения, связанных интонацией.	
Ценности:	Патриотизм, ответственность, стремление, трудолюбие	

Ход урока:

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
1.Начало урока. **0-1 мин**	**Создание положительного эмоционального настроя:** Вы готовы к полёту? Нам пора! В страну удивительную русского языка! На пути нас ждут преграды, испытания, А на финише – победа, радость и новые знания!	Приветствуют учителя. Проверяют готовность к уроку.	**ФО** **Оценивание эмоционального состояния**	**Слайд**

2. Середина урока. 2 – 40 мин	**Актуализация знаний. Целеполагание.** **Беседа** Когда мы говорим о космосе, ребята, то что мы представляем? - Бескрайнее небо, Луну, Солнце, множество сверкающих звезд, планеты, их спутники… – С космосом ассоциируется и казахская земля. – Почему Казахстан считают космической гаванью? С чем это связано? Ответы детей. **Игра "Космическая интонация"** ***"В ракете есть иллюминаторы кресла приборы и компьютеры."*** **Определяют тему и цели урока.** "Итак, 3...2...1... Пуск! Начинаем наш космический урок русского языка! Сегодня мы будем закреплять и проверять умение правильно ставить запятые в предложениях с однородными членами, а помогут нам в этом наши казахстанские космонавты. **Открываем тетрадь, записываем дату.** **Минутка чистописания** **Ум, отвага и сила – спутники космонавта.** **Работа над высказыванием.** **Ответы детей.** **"Подсказка с космоса"** ***Без ума ты не справишься с техникой, без отваги - не решишься взлететь, без силы - не выдержишь нагрузок. Всё это - неотъемлемые спутники каждого, кто шагает в космос.*** **Закрепление правила про обобщающие слова.** **Станция 1: "Космический диктант"** по памяти (30/30) Космонавт, космодром, Байконыр, вселенная, кратер, скафандр, метеорит. **Работа с текстом** **Казахстанские космонавты** Казахстан гордится своими космонавтами. Первыми казахстанскими космонавтами стали Тохтар Аубакиров, Талгат Мусабаев и Айдын Айымбетов. Они летали в космос, проводили научные опыты, делали снимки Земли. Эти отважные, умные и смелые люди показали всему миру, что казахстанцы могут быть настоящими героями. ***ПРАВИЛО*** Члены предложения, которые отвечают на один и тот же вопрос и относятся к одному и тому же слову, называются **однородными.** Однородными могут быть как **главные,** так и **второстепенные** члены предложения.	Формулируют тему урока, определяют цель урока, выполняют задания и отвечают на вопросы учителя. Рассказывают о космодроме Байконыр. Определяют тему и цели урока. Записывают высказывание с соблюдением норм каллиграфии и орфографии. Дают пояснение. Находят обобщающее слово. Запоминают словарные слова и записывают в тетрадь по памяти, затем выполняют взаимопроверку по эталону Дескриптор: - находит предложения с однородными членами и определяет их роль в предложении Отвечают на вопросы, закрепляют правила	**ФО** **Словесная похвала** **ФО** **1 балл** **Словесная похвала** **ФО** **1 балл** **ФО** **1 балл**	**Слайд** **Слайд** **Слайд** **Тетрадь** **Речь космонавта Айымбетова (с ИИ)** **Слайд** **Игра «Члены предложения»** https://wordwall.net/play/90797/118/649 **Учебник**

	 А теперь проверим, хорошо ли мы запомнили, как подчеркиваются части речи, можем ли дать полное объяснение? **Викторина «Главные и второстепенные части речи»** **Что мы с вами сейчас повторили?** **Станция 2: "Сборка ракеты"** (групповая работа, 10 мин) Каждая группа получает "детали ракеты" (карточки со словами) и выполняет задание. **1.Нос** Прокладывает путь ракете, разрезает воздух, защищает от перегрева при входе в атмосферу. *Нос ракеты острый, прочный и обтекаемый.* **2.Кабина** Здесь сидят космонавты или размещаются приборы, происходит управление полётом. *В кабине есть кнопки, экраны и системы связи.* **3.Топливный бак** Хранит горючее и окислитель, подаёт их в двигатель. *Топливный бак содержит кислород, водород и защитную оболочку.* **4.Корпус** Связывает все части ракеты, защищает оборудование и экипаж, выдерживает нагрузку. *Корпус прочный, лёгкий и устойчивый к температуре.* **5.Двигатель** Создаёт тягу, поднимает ракету вверх, управляет направлением. *Двигатель гудит, вибрирует и толкает ракету в небо.* **6.Крылья (стабилизаторы)** Стабилизируют движение ракеты, помогают сохранять направление и баланс. *Крылья уравновешивают, направляют и защищают ракету.* **4. Физминутка** "Я-ракета" (0,5 мин)	Выполняют задания, работают в группе по дескрипторам 1.Составляет предложение с однородными членами и записывает в тетрадь 2. Правильно расставляет знаки препинания и союзы 3. Определяет их роль в предложении и подчеркивает однородные члены предложения 4. Определяет и подписывает части речи однородных членов предложения Взаимопроверка групп Выполняют движения, разминаются Дети берут карточку для СР на выбор 1.Правильно добавляет союзы и,а,но 2. Расставляет знаки препинания. 3. Определяет их роль в предложении и подчеркивает Самопроверка по эталону	**ФО** **4 балла** **ФО** **3 балла**	**Игра « Части речи»** **https://wordwall.net/play/12060/435/2842** Раздаточный материал («части ракеты»,листы, карточки со словами) https://youtu.be/yBI0XAV95CI?si=z5rWd8SGiKdrnWmj Дифференцированные задания на карточках для уровня A,B,C

Оқытқан басқасы

	5. Самостоятельная работа (ИР) **Станция 3: Квест "Пунктуационная миссия"** **1. Из письма космонавта** • Экипаж проснулся по сигналу **и** сразу начал подготовку к запуску. • Космонавт подключил шланг, закрепил шлем, **а** перчатки надел только после сигнала. • Мы загрузили оборудование, проверили замки, **но** забыли про аварийный комплект. **2. Из инструкции для экипажа** Астронавты загрузили оборудование, активировали связь **и** отправили отчёт на Землю. Экипаж установил метеостанцию, провёл диагностику датчиков, **а** сбор образцов отложили на завтра. Космонавты открыли внешний люк, зафиксировали платформу, **но** часть модулей оказалась неисправной. **3.Сообщения в ЦУП** • Командир лично проконтролировал герметичность люка, утвердил план выхода **и** передал инструкции всем членам экипажа. • На борт необходимо передать и скафандр, и кислородный баллон, и инструменты. • Астронавты провели проверку, отправили сигнал, **а** ответа от станции не получили. • Аппаратура работала исправно и точно, данные передавались своевременно, **но** связь неожиданно оборвалась. Домашнее задание Стр 38 упр 5 **6. Оценивание** 9-10 б – Молодцы! 7-8 б – Хорошо! меньше 7 б – Нужно еще закрепить материал и следующий раз показать лучший результат Учитель собирает работы и оценочные листы	Подсчитывают баллы на оценочном листе, сдают их		
3. Конец урока. **41-45 мин**	**7. Итог урока.** (4 мин) **«Пирамида»** **Рефлексия «Звездная карта»** - Всё понял, готов лететь дальше! - Есть небольшие трудности - Нужна помощь с Земли	Отвечают на вопросы учителя, оценивают свою деятельность на уроке	**ФО**	

Жиенкулова Гульмира Болатовна
Учитель начальных классов, педагог-исследователь
КГУ "Средняя школа-гимназия №14"
г.Талдыкорган

КРОВЕНОСНАЯ СИСТЕМА

Раздел:	**Живая природа. Человек**			
ФИО учителя:	Жиенкулова Г.Б.			
Дата:				
Класс: 3Д	**Количество присутствующих:**	**Количество отсутствующих:**		
Тема урока:	**Кровеносная система.**			
Цели обучения в соответствии с учебной программой:	3.2.3.4 - описывать кровеносную систему и ее роль в организме человека			
Цели урока:	описывать кровеносную систему и ее роль в организме человека			
Ценности:	Справедливость и ответственность.			
Ход урока:				
Этап урока/ Время	**Действия педагога**	**Действия ученика**	**Оценивание**	**Ресурсы**
Начало урока (Мотивационно-целевой этап) 0-1 мин	**1. Организационный момент. Психологический настрой.** Положи ладошку к сердцу- Слышишь тихий тук-тук-тук? Это сердцу интересно, Что узнает твой урок! Пусть спокойно сердце бьётся, Мы работать начинаем И с улыбкою вперёд- Мир природы открываем!	Настраивается на урок.	Комментарии учителя	Слайд
	1. Мотивация. Вызов (приёмы КМ: «Верно — неверно», «Ключевые слова») Учитель предлагает утверждения: 1. *Сердце — это мышца.* 2. *Кровь движется только по одному кругу.* 3. *Кровь разносит кислород по всему телу.* Ученики отмечают «В» — верно, «Н» — неверно. **Цель:** активизировать знания и создать интерес. **2.Ключевые слова на доске:** • сердце • кровь • сосуды • круги кровообращения • кислород Ученики предполагают тему урока.		Комментарии учителя	Учебник
	3. Выход на тему: --- Что увидели на картинке? 	Отвечает на вопросы	Взаимооценивание «Хлопки»	Презентация Слайд Картинки

	4. Постановка целей урока - Как вы думаете, о чем же будем говорить сейчас на уроке? -Чему мы сегодня должны научиться? **Критерии оценивания**: -- описывает кровеносную систему и ее роль в организме человека	Формулирует цель урока	Комментарии учителя	Слайд, учебник
Середина урока (Операционно-деятельностный этап) **2-40 мин**	**Работа над темой урока.** **1. Видео ролик «Служба доставки » (ИИ)** Беседа по вопросам - Что такое неутомимый двигатель? сердце -Сколько раз стучит сердце? 3 млрд. -Что такое дороги жизни? Кровеносные сосуды -Чему равна длина сосудов в км? 100 000 км -Назовите три вида сосудов? Артерии, капилляры, вены -Что такое красная река жизни? Кровь **2. Работа в парах** **Текст: «Как работает наше сердце?»** **Абзац 1** Сердце — это сильная мышца размером примерно с ваш кулак. Оно работает без остановки и делает около 100 тысяч ударов в сутки. **Остановка:** Найдите слова, которые показывают, что сердце очень трудится. **Абзац 2** Когда сердце сокращается, оно выталкивает кровь в сосуды. Сосуды — это длинные «трубочки», по которым кровь разносит по телу кислород и питательные вещества. **Остановка:** Определите, что переносят кровеносные сосуды. **Абзац 3** Кровь движется по большому кругу: от сердца к органам и обратно. Без остановки кровь приносит клеткам всё нужное и уносит то, что им больше не нужно. **Остановка:** Найдите фразу, объясняющую путь крови. **3. Открытие нового. (Ученик дополняет информацию)** **Пульс** – в переводе с латинского означает «удар, толчок». Он показывает, сколько раз сократилось сердце за 1 минуту. **ЧСС** – частота сердечных сокращений. По пульсу можно говорить о наличии изменений в работе сердца. **4. Физминутка - исследование** **--- Проведи наблюдение.** 	Слушает учителя. Смотрят видео про кровеносную систему Вспоминает и отвечает на вопросы. Знакомится с новым определением. Работает в паре. Читает с остановками Узнаёт информацию, используя обучающее чтение. Ученик дополняет информацию, остальные слушают и запоминают Выполняет физминутку.	Оценивание учителем «Словесная похвала» Комментарии ученика. Оценивание учителем «Словесная похвала» Комментарии ученика. Комментарии ученика. Комментарии ученика «Три хлопка» Оценивание учителем «Словесная похвала»	Видеоролик. . Карточки Материал учебника.

	-померить пульс на запястье - выполнить 15 приседаний - снова измерить пульс **5. Работа с макетом, на котором видно, как течёт кровь по артериям и венам.** - Что такое кровь? -Сердце? --Кровообращение? -Артерии? Вены? **6. Групповая работа. Исследование** **Группа 1: «Как движется кровь?»** Текст: *«Сердце работает как насос: оно сокращается и выталкивает кровь по артериям. Кровь проходит через весь организм, отдаёт кислород, а затем возвращается по венам обратно к сердцу.»* Задания: составить цепочку «сердце → артерии → капилляры → вены → сердце»; подготовить устный ответ. **Группа 2 “Распредели факты”** Разложите утверждения в три колонки: **СЕРДЦЕ / КРОВЬ / СОСУДЫ** • переносит вещества • сокращается • имеет форму трубочек • движется по организму • работает всегда **Группа 3 “Верите ли вы?” (мини-дискуссия)** Отметьте ✓ или ✗. 1. В сердце есть маленькие «дверки» — клапаны. 2. Кровь всегда одинаково ярко-красная. 3. Сердце — кость. 4. Вены — это дороги для крови. *Поясните свой выбор.* **Группа 4: “Виды кровеносных сосудов”** Подумайте и правильно подпишите названия кровеносных сосудов Показать и назвать их функции **7. Закрепление изученного материала (ФО)** Мини-тест (10 баллов) **1. Что делает сердце?** A) Переваривает пищу **B) Перекачивает кровь** C) Помогает дышать **2. Как называется сеть трубочек, по которым движется кровь?** **A) Кровеносные сосуды** B) Кости C) Нервы	Ученики сравнивают результаты и делают вывод: Сердце работает быстрее, когда телу нужен кислород Работает в группе Запоминает важную информацию.	Комментарии ученика «Словесная похвала» Взаимооценивание по критериям. Коммента-рии ученика Взаимооце нивание по критериям	Макет кровеносной системы Карточки Слайд. Материал учебника. Слайд. Материал учебника. Карточка мини-тест

	3. Как называется красная жидкость, которая течёт по сосудам? A) Моча **B) Кровь** C) Слёзы **4. Как называются сосуды, по которым кровь уходит от сердца?** A) Вены **B) Артерии** C) Капилляры **5. Как называются сосуды, по которым кровь возвращается к сердцу?** A) Артерии **B) Вены** C) Капилляры **6. Самые тонкие сосуды — это…** A) Артерии **B) Капилляры** C) Вены **7. Что переносит кровь по всему телу?** **A) Питательные вещества и кислород** B) Камни и песок C) Воздух **8. Как называется главный орган кровеносной системы?** A) Лёгкие B) Мозг **C) Сердце** **9. Что происходит с сердцем, когда человек бегает или быстро двигается?** **A) Бьётся быстрее** B) Бьётся медленнее C) Останавливается **10. Где находится сердце?** A) В полости таза **B) В грудной клетке** C) В животе		Самопроверка по эталону ФО 10б	
Конец урока (Рефлексивно-оценочный этап) **41-45 мин**	**Итог урока.** -Какую цель мы поставили на уроке? - Достигли ли мы этой цели? **Домашнее задание** --- стр. 57-59 читать, пересказывать **Рефлексия. Приём «Пульс урока»** Ученики выбирают сердечко и продолжают фразу: - «Моё сердце сегодня говорит….» - «Для меня самым важным открытием стало….» - «Теперь я понял…»	Подводит итог урока. Оценивает свою деятельность на уроке.	Оценивание учителем «Словесная похвала»	Слайд Картинки к рефлексии.

Доспаганбетова Айгул Жумамуратовна[1] - учитель биологии
Коркбаева Назерке Бахытжанкызы[2] - учитель казахского языка и литературы
[1,2]КГУ "Общеобразовательная средняя школа-гимназия №11 города Актобе"
государственного учреждения "Отдел образования города Актобе"

«МНОГООБРАЗИЕ ЖИВЫХ ОРГАНИЗМОВ» / «ТІРІ ОРГАНИЗМДЕРДІҢ АЛУАН ТҮРЛІЛІГІ»

Предмет естествознание / Раздел:	6.4 А Экология и устойчивое развитие	
Интегрированный урок	Біріктірілген сабақ	
ФИО педагога	Доспаганбетова А.Ж. Коркытбаева Н.Б.	
Дата:		
Класс: 6 «Г»	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:
Тема урока	«Многообразие живых организмов» «Тірі организмдердің алуан түрлілігі»	
Цели обучения в соответствии с учебной программой	6.6.2.1 использовать характерные особенности организмов для определения видов растений и животных. 6.6.2.1 өсімдіктер мен жануарлардың түрлерін анықтау үшін организмдердің тән ерекшеліктерін пайдалану.	
Цели урока	• исследовать многообразие живых организмов в различных экосистемах • используют характерные особенности организмов для определения видов растении и животных. • әртүрлі экожүйелердегі тірі организмдердің алуан түрлігін зерттеу • өсімдіктер мен жануарлардың түрлерін анықтау үшін организмдерге тән белгілерді қолданыңыз.	
Алал азамат	«Еңбекқорлық және кәсіпқойлық» « Трудолюбие и профессионализм»	

Ход урока

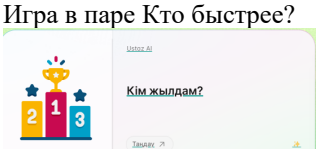
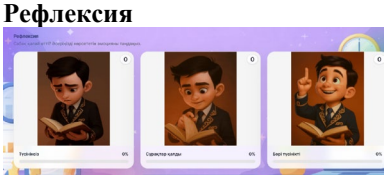
Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Действия Ученика И.Р.	Оценивание	Ресурсы
Начало урока 5 мин	**Организационный момент. Эмоциональный настрой «Подари улыбку».**	Приветствуют учителя, проверяют наличие индивидуальн	Приветствуют учителя, Выполняют	2 балла	карточки

<table>
<tr>
<td></td>
<td>Приветствует учеников,проверяет готовность к уроку, желает успеха, проводит эмоциональный настрой
— Добрый день, здравствуйте, ребята!

Просмотр видео ролик
Проблемный вопрос:
«Почему в пустыне живут одни организмы, а в лесу — совсем другие? Может ли одно и то же животное жить везде? Почему?»
Или:
«Если убрать один вид животных или растений — что произойдёт с другими?»
Ребята вы заметили, что в природе всё разнообразно, и каждый организм живёт в своих условиях. Сегодня мы будем исследовать, как разнообразны живые организмы и почему они отличаются.
Тема урока: «Многообразие живых организмов»
«Тірі организмдердің алуан түрлілігі»
Цель урока:
• исследовать многообразие живых организмов в различных экосистемах
• исползают характерные особенности организмов для определения видов растении и животных.

• әртүрлі экожүйелердегі тірі организмдердің алуан түрлігін зерттеу
• өсімдіктер мен жануарлардың түрлерін анықтау үшін организмдерге тән белгілерді қолданыңыз.
Деление группы:
1. Животные
2. Растения
3. Грибы
4.Микроорганизмы</td>
<td>ых учебных принадлежностей. Выполняют действия эмоционального настроя</td>
<td>действия эмоционального настроя</td>
<td></td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td>Середина урока 20 мин</td>
<td>Работа с терминами в паре.
<table>
<tr><th>RU</th><th>KZ</th></tr>
<tr><td>растения</td><td>өсімдіктер</td></tr>
<tr><td>животные</td><td>Жануарлар</td></tr>
<tr><td>водоросли</td><td>балдырлар</td></tr>
<tr><td>мох</td><td>мүк</td></tr>
<tr><td>папоротник</td><td>қырыққұлақ</td></tr>
</table>
Групповая работа (5 групп)
Формат: постер / кластер + защита
Распределение групп и заданий
ГРУППА 1 — «Живые организмы леса»
Задание:
изобразить (или записать)
растения
животных
грибы</td>
<td>Учащиеся вначале знакомятся с глоссарием, затем работают в группе</td>
<td></td>
<td>5 баллов</td>
<td>Карточки, учебник</td>
</tr>
</table>

	разделить их по группам Можно оформить как кластер ТОП 2 — «СУ АЙДЫНДАРЫНЫҢ ТІРІ ОРГАНИЗМДЕРІ» Тапсырма: Көрсету: Су өсімдіктері Балықтар Басқа жануарлар Қайда тіршілік ететінін көрсету (суда, бетінде және т.б.) ТОП 3 — ГРИБТЕР Топтарға бөлу: Дақылды Зеңдер Дрожжылар Әр топ үшін көрсету: 2-3 мысал Қайда кездеседі Пайдасы немесе зияны ГРУППА 4 МИКРООРГАНИЗМЫ Разделить на: бактерии (можно добавить простейшие или вирусы — по уровню класса) Для каждой группы: где живут какую роль играют полезные и вредные **Обязательное условие** Добавить в кластер: • не менее 5–6 примеров • рисунки или схемы • подписи «польза / вред» • стрелки или связи Задание: Ответить: почему важны экосистемы что будет, если исчезнет один организм как всё связано Можно сделать схему «всё связано» Дескрипторы (оценивание) Общие для всех групп ✓ 1. Раскрывает тему (правильно выполняет своё задание) ✓ 2. Приводит примеры (есть конкретные организмы) ✓ 3. Показывает понимание (объясняет, а не просто читает) ✓ 4. Оформление (понятный, аккуратный постер/кластер) ✓ 5. Выступление (говорит ясно, участвуют несколько учеников) Ребята, каждая группа — это научная лаборатория. В конце мы соберём полную картину экосистем.				

Конец урока 10 мин	Защита работ Каждая группа: выступает 1–2 минуты объясняет свой постер отвечает на 1 вопрос Игра в паре Кто быстрее? Закрепление **Варианты:** **Игра «Кто я?»** Учитель описывает: «Я живу в воде, дышу жабрами…» Ученики угадывают. **Сортировка** **Раздать карточки:** ученики распределяют: растение / животное / гриб Быстрые вопросы: Чем растения отличаются от животных? Где живут микроорганизмы?	Выполняют задания для ФО		3 балла	карточки
Рефлексия 5 мин	**Закрепление: игра «Да / Нет»** **Экосистема леса** В лесу растут только деревья. → ❌ Все животные леса питаются одинаково. → ❌ В лесу есть растения, которые любят тень. → ✅ Грибы относятся к растениям. → ❌ В лесу нет микроорганизмов. → ❌ Лес — это экосистема. → ✅ Если исчезнут растения, животным будет трудно выжить. → ✅ **Экосистема водоёма** В водоёме живут только рыбы. → ❌ В воде есть растения. → ✅ Все организмы в водоёме дышат одинаково. → ❌ В водоёмах есть микроорганизмы. → ✅ Водные растения не нужны животным. → ❌ В водоёме есть цепи питания. → ✅ Водоросли — это живые организмы. → ✅ **Рефлексия** **Домашнее задание Параграф 55** • Нарисовать любую экосистему и обозначить в ней живые организмы.	Обратная связь, комментарии учителя и учащихся			Шляпа, музыка

Ағатаева Гауһар Мұхитбекқызы
Бастауыш сынып мұғалімі
«Смағұл Сәдуақасұлы атындағы №78 мектеп-гимназия» ШЖҚ МКК
Астана қаласы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕМ ҚҰРАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУДАҒЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ӘДІСТЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІ

Бастауыш білім беру кезеңі – баланың тілдік және танымдық қабілеттері қарқынды дамитын маңызды кезеңдердің бірі. Осы уақытта оқушылардың сөздік қоры кеңейіп, өз ойын жүйелі жеткізуге деген қажеттілігі артады. Сондықтан бастауыш сыныпта сөйлем құрау дағдыларын қалыптастыру – қазақ тілі пәнінің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Сөйлемді дұрыс құра білу оқушының сауатты жазуына, еркін сөйлеуіне, мәтінді түсінуіне және қоршаған ортамен тиімді қарым-қатынас жасауына ықпал етеді.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушының тек дайын білімді қабылдауы емес, өздігінен ой қорытып, пікір білдіруі маңызды орын алады. Осыған байланысты сабақ барысында шығармашылық тапсырмаларды қолдану ерекше маңызға ие. Шығармашылық жұмыстар оқушының тілдік белсенділігін арттырып, қиялын дамытады, сөйлемдерді мағыналы әрі жүйелі құрастыруға үйретеді.

Сөйлем құрау дағдыларын дамытуда суретпен жұмыс жасау тиімді әдістердің бірі саналады. Оқушылар суретке қарап, оқиға желісін анықтап, бірнеше сөйлемнен тұратын шағын мәтін құрастырады. Мысалы, табиғат көрінісі немесе отбасы бейнеленген суреттер арқылы балалар өз ойларын еркін жеткізуге тырысады. Бұл тапсырма олардың бақылау қабілетін жетілдіріп қана қоймай, сөздерді орынды қолдануға да үйретеді.

Сабақ барысында «Сөйлемді аяқта», «Артық сөзді тап», «Сөздерден сөйлем құра», «Кейіпкерге мінездеме бер» сияқты тапсырмалар оқушылардың қызығушылығын арттырады. Мұндай жұмыстар арқылы балалар сөздердің байланысын түсініп, сөйлем құрылымын дұрыс сақтауға дағдыланады. Мысалы, «Менің сүйікті мезгілім...», «Егер мен ертегі кейіпкері болсам...» деген тақырыптар оқушылардың қиялын дамытып, шығармашылық ойлауын жетілдіреді.

Ойын технологияларын пайдалану да сөйлем құрау дағдыларын дамытуда тиімді нәтиже береді. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін ойын – білімді жеңіл қабылдаудың қолайлы тәсілі. «Кім жылдам?», «Сөйлем құрастыр», «Жоғалған сөзді тап» сияқты ойындар

балалардың белсенділігін арттырып, сабаққа деген ынтасын күшейтеді. Ойын барысында оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, сөйлеу мәдениетін қалыптастырады.

Сонымен қатар топтық жұмыстардың да маңызы зор. Топпен жұмыс жасау кезінде оқушылар бірлесе отырып сөйлемдер құрап, мәтін құрастыруға үйренеді. Бұл әдіс балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытып, өз пікірін дәлелдеуге, өзгелерді тыңдауға тәрбиелейді. Топтық тапсырмалар арқылы оқушылардың өзіне деген сенімі артып, сабаққа белсенді қатысуы байқалады.

Заманауи білім беру үрдісінде цифрлық технологияларды қолдану да тиімділігін көрсетіп отыр. Интерактивті тапсырмалар, бейнематериалдар, онлайн ойындар мен түрлі платформалар арқылы оқушылардың тіл үйренуге деген қызығушылығы артады. Мұндай тәсілдер сабақтың мазмұнын байытып, оқушының танымдық белсенділігін күшейтеді.

Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктерін ескеру – сөйлем құрау дағдыларын дамытудағы маңызды шарттардың бірі. Тапсырмалар қарапайымнан күрделіге қарай құрылып, әр оқушының деңгейіне сай ұсынылуы қажет. Мұғалім оқушыны қолдап, жетістікке жетелеу арқылы оның тілдік қабілетінің дамуына жағдай жасайды.

Педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, шығармашылық бағыттағы тапсырмалар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың сөйлеу, ойлау, талдау дағдыларын да жетілдіреді. Осындай жүйелі жұмыстардың нәтижесінде балалар өз ойын еркін жеткізіп, сауатты сөйлеуге дағдыланады.

Қорытындылай келе, бастауыш сыныпта сөйлем құрау дағдыларын шығармашылық әдістер арқылы дамыту – оқушының тілдік құзыреттілігін қалыптастырудың тиімді жолы. Шығармашылық тапсырмалар баланың қиялын дамытып, өз ойын жүйелі жеткізуіне мүмкіндік береді. Сондықтан әрбір мұғалім сабақ барысында оқушылардың қызығушылығын арттыратын, ойлануға жетелейтін әдіс-тәсілдерді тиімді қолдануы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдіғапбарова Ұ., Жұмабаева Ә. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Білім, 2020.
2. Баймұратова Б. Бастауыш сыныпта тіл дамыту жұмыстары. – Астана: Фолиант, 2021.
3. Жұмабекова Ф. Бастауыш мектепте инновациялық технологияларды қолдану. – Алматы, 2019.
4. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. Бастауыш білім беру стандарты. – Астана, 2023.
5. Садықова Ә. Оқушылардың сөйлеу мәдениетін қалыптастыру жолдары. – Шымкент, 2022.

Амангелді Көркем Задаханқызы
Директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, қазақ тілі пән мұғалімі
Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
«№47 жалпы білім беретін мектеп» КММ

«МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ТҮРЛЕРІ: ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫ НЕГІЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕСІН ДАМЫТУ»

Қазіргі өзгеріске толы заманда білім беру жүйесінің басты мақсаты – уақыт талабына сай, бәсекеге қабілетті, саналы да білімді ұрпақ тәрбиелеу. Бұл міндет мұғалімнен үздіксіз ізденуді, кәсіби біліктілігін арттыруды талап етеді. Себебі ел болашағы – бүгінгі жас ұрпақтың қолында. Сондықтан оқыту үдерісіндегі әрбір тапсырма оқушының өмірімен, тәрбиесімен тығыз байланысты болуы тиіс.Осы бағытта ұсынылып отырған авторлық бағдарлама қазақ тілі пәнінде мәтінмен жұмыс арқылы оқушылардың оқу сауаттылығын дамытуға және рухани-адамгершілік құндылықтарын қалыптастыруға бағытталған. Бағдарлама мазмұны мәтінді оқу, түсіну, талдау, сұрақтарға жауап беру, пікір білдіру және қорытынды жасау сияқты жұмыс түрлерін қамти отырып, оларды тәрбиелік мақсатпен ұштастырады. Оқушылар мәтіндегі кейіпкерлердің іс-әрекетіне баға беріп, моральдік тұжырым жасап, оны өз өмірімен байланыстыра отырып шешім қабылдауға дағдыланады.Бағдарламаның ерекшелігі – құндылықтарға негізделген оқыту моделінде. Адамгершілік, мейірімділік, жауапкершілік, сыйластық сияқты қасиеттер нақты тапсырмалар арқылы оқушы бойына сіңіріледі. Сонымен қатар оқу сауаттылығы «мәтінді түсініп оқу, қажетті ақпаратты табу, сұрыптау және қолдану» дағдыларын қалыптастыру ретінде қарастырылады.Мәтінмен жұмыс жасау барысында оқушылар ақпаратты табу, түсіну, салыстыру, интерпретациялау және бағалау қабілеттерін дамытады. Бұл үдеріс шынайы өмірмен байланысты мәтіндер (мақала, жарнама, кесте, инфографика, хат, нұсқаулық, әлеуметтік желі жазбалары) арқылы жүзеге асады. Нәтижесінде оқушы қоғаммен байланыс орнатып, өмірлік жағдаяттарды шешуге бейімделеді.Курс мазмұны экологиялық, әлеуметтік, құқықтық, денсаулық, қаржылық және медиасауаттылық бағыттарын қамтиды. Бұл пәнаралық байланысты күшейтіп, оқушының дүниетанымын кеңейтеді. Әр тапсырма талдау, салыстыру, қорытынды жасау және рефлексия жүргізу дағдыларын дамыта отырып, білімді өмірде қолдануға мүмкіндік береді.

Бағдарлама құрылымы төрт негізгі кезеңге негізделген: мәтінді түсіну, ақпаратты қолдану, мәтінді бағалау және интерпретациялау, шешім қабылдау және рефлексия. Бұл кезеңдер Блум таксономиясы негізінде жүйеленіп, оқушының ойлау дағдыларын біртіндеп дамытуға бағытталған. Курс 9-сынып оқушыларына арналған, ұзақтығы – 1 оқу жылы (аптасына 1 сағат, барлығы 34 сағат).Бағдарламада қолданылатын тапсырмалар қатарына жағдаяттық мәтіндер, интерпретациялық және салыстырмалы талдау тапсырмалары, контекстік сұрақтар жатады. Бұл тапсырмалар оқушының жеке көзқарасын қалыптастыруға, өз ойын дәлелдеуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар интербелсенді әдістер мен зерттеу элементтерін қолдану оқыту үдерісінің тиімділігін арттырады.Бағдарламаның басты мақсаты – оқушыны мәтінді жай ғана оқитын деңгейден шығарып, оны түсінуге, талдауға, бағалауға және өмірлік жағдайда қолдануға үйрету. Ал негізгі міндеттері – мәтінмен жұмыс дағдыларын дамыту, дерекке сүйене отырып шешім қабылдау, өз көзқарасын дәлелдей білуге үйрету.Бұл бағдарламаның өзектілігі – оқу тапсырмаларын өмірмен байланыстыра отырып, оқыту үдерісін мағыналы етуінде. Мәтіндер арқылы берілетін тәрбиелік мазмұн оқушының тұлғалық дамуына әсер етіп, оны жауапкершілігі жоғары, саналы азамат ретінде қалыптастырады.

Қорыта айтқанда, аталған авторлық бағдарлама – оқу сауаттылығын дамытудағы заманауи талаптарға жауап беретін тиімді әдістемелік үлгі. Ол халықаралық тәжірибені ұлттық білім беру жүйесімен ұштастыра отырып, оқушылардың сыни ойлауын, функционалдық сауаттылығын және өмірлік дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

Мұғалімдерге арналған негізгі ғылыми-әдістемелік әдебиеттер:

1.«Қазақстан тарихы», «Қазақ тілі», «Құқық негіздері» пәндерін оқытуда білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2024. – 200 б.

2. Концептуалды білім беру арқылы оқушылардың тарихи ойлау дағдыларын қалыптастыру / Б.К. Дильманов және т.б. – Астана: Педагогикалық шеберлік орталығы, 2018. – 90 б.

3. Ж.Қараев. «Деңгейлік оқыту технологиясы». – Алматы: «Рауан», 1999. – 216 б.

4. Ж.Аймауытов. «Комплекспен оқыту жолдары». – Қазақ баспасы, 1929.

5. Оразбаева Ф.Ш. «Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі». – Алматы: 2005. – 208 б.

6. Оралбаева Н., Әбікен Ә. «Қазақ тілін оқыту әдістемесі». – Алматы: 2010.

7. Әлімжанова Г.«Мәтінмен жұмыс жүргізудің әдістері».–Астана: 2021. – 96 б.

8. ҚР БҒМ. Оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту бойынша әдістемелік ұсыныстар. – Астана: 2023.

Саканова Жанар Муратқызы
Көркем еңбек пән мұғалімі
Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
«№47 жалпы білім беретін мектеп» КММ

«ҚОЛӨНЕР - ЕҢБЕКТІҢ ҚАЙНАР КӨЗІ»

Қолөнер – адамзат өркениетімен бірге жасасып келе жатқан ежелгі кәсіптердің бірі. Ол халықтың тұрмыс-тіршілігімен, мәдениетімен тығыз байланыста дамып, ұрпақтан ұрпаққа мирас болып келеді. Әсіресе қазақ халқы үшін қолөнер тек тұрмыстық қажеттілік қана емес, ұлттық болмысты, эстетикалық талғамды, рухани құндылықтарды айқындайтын маңызды сала болып табылады. Сондықтан жас ұрпақты қолөнерге баулу – олардың жан-жақты дамуына, өмірде өз орнын табуына ықпал ететін маңызды фактор.Бүгінгі таңда жастарды өнерге, шеберлікке үйрету, ұлттық құндылықтарды бойына сіңіру міндеті білім беру жүйесіне, соның ішінде көркем еңбек пәні мұғалімдеріне жүктеліп отыр. Мектептер мен қосымша білім беру мекемелерінде оқушыларға арналған сыныптан тыс үйірмелер ұйымдастырылғанымен, арнайы жүйеленген бағдарламалардың жетіспеушілігі байқалады. Осы қажеттілікті ескере отырып, «Қолөнер – еңбектің қайнар көзі» атты авторлық бағдарлама әзірленді. Аталған бағдарлама 5–6 сынып оқушыларына арналған. Аптасына бір рет өткізілетін сабақтар жылына 34 сағатты қамтиды, оның 10 сағаты теориялық, 24 сағаты практикалық жұмыстарға бөлінген. Бағдарламаның жүзеге асырылу мерзімі – 3 жыл. Негізгі басымдық практикалық жұмыстарға беріледі, яғни оқу уақытының 90%-ы оқушылардың қолымен жасап, үйренуіне бағытталған.Бағдарлама мазмұны «Көркем еңбек» пәнінің оқу мақсаттарына сәйкес үш негізгі бағытта құрылған:

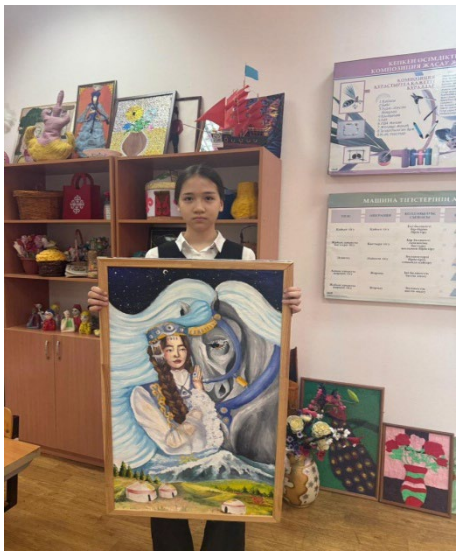
1. шығармашылық идеяларды дамыту және зерттеу;
2. шығармашылық жұмыстарды жасау және дайындау;
3. дайын жұмыстарды таныстыру, талдау және бағалау.

Осы бағыттар арқылы оқушылар алдымен қолөнер бұйымдарының шығу тарихымен, жасалу технологиясымен танысады, кейін өздері шығармашылық жұмыс орындайды, ал бөлім соңында көрме ұйымдастырып, нәтижелерін көпшілікке ұсынады. Маңызды ерекшелігі – барлық жұмыстар сабақ барысында орындалып, үй тапсырмасы берілмейді.Бағдарламаның жаңашылдығы – мектеп бағдарламасында сирек қарастырылатын қолөнер түрлерін қамтуында. Атап айтқанда, квиллинг, фелтинг, ниткография, изонить, айрис фолдинг, гобелен

тоқу, кумихимо, папье-маше, кинусайга сияқты заманауи және дәстүрлі технологиялар енгізілді. Бұл оқушылардың тек ұлттық қолөнерді ғана емес, әлем халықтарының өнерін де танып-білуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар олардың шығармашылық қабілетін дамытып, бос уақытын тиімді өткізуіне жағдай жасайды.

Бағдарламаны жүзеге асыру барысында бірқатар қиындықтар да кездесті. Негізгі мәселе – материалдық қамтамасыз ету. Қолөнер бұйымдарын жасау үшін қажетті құрал-жабдықтар мен материалдар белгілі бір қаржыны талап етеді. Дегенмен бұл мәселені шешу жолдары да табылды. Табиғи материалдарды ауылдық жерлерден алу, қажетті құрылғыларды өз қолымен жасау, мектептегі пайдаланылмай қалған заттарды қайта өңдеу арқылы тиімді жолдар қарастырылды. Мысалы, гобелен және кумихимо тоқу құрылғылары қолдан жасалса, изонить жұмыстарына қажетті материалдар ескі парталардан дайындалды.Сонымен қатар мектепішілік іс-шаралар, жәрмеңкелер ұйымдастырылып, оқушылар өз қолөнер бұйымдарын сатып, түскен қаражатқа қажетті материалдар сатып алды. Бұл оқушыларды еңбекке, үнемшілдікке және кәсіпкерлікке баулудың тиімді жолы болды.Қорыта айтқанда, «Қолөнер – еңбектің қайнар көзі» авторлық бағдарламасы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуға, ұлттық құндылықтарды дәріптеуге және еңбекке деген сүйіспеншілігін қалыптастыруға бағытталған тиімді жоба болып табылады. Бағдарлама арқылы оқушылар тек қолөнердің қыр-сырын меңгеріп қана қоймай, өз еңбегінің нәтижесін бағалай білуді, оны көпшілікке ұсынуды үйренеді.

Қолөнерді дамыту – ұлттық мәдениетті сақтаудың және оны болашақ ұрпаққа жеткізудің маңызды жолы. Сондықтан осындай бағдарламаларды білім беру жүйесінде кеңінен қолдану – уақыт талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Ананина Т. В. Художественные изделия из кожи. Москва,1994 ж

4.Бурлака Е.Пэчворк без иглы. АСТ-Пресс, 2016 г.

5. Вали Б.Д ,Ринольф Лоскутное шитьё –Пер.с итал,-М.:ООО Мир книги,2002-80стр

6.Гусарова Н. Н. Техника изонить для дошкольников. Методическое пособие. – СПб.: “Детство – Пресс”, 2000 ж

7.Кардинал Д. Узоры из бумаги. Квиллинг. – М.: Изд-во АРТ-РОДНИК, 2009 г

8.Конышева Н.М. Чудесная мастерская: Ассоциация 21 век; АО «Московские учебники и Картолитография», 2000 ж

9.Қасиманов С. Қазақ халқының қолөнері. Алматы: Қазақстан, 1969 ж

10.«Қазақ оюы» сурет бояу альбомы. Алма-ата, «Өнер» , 1986 ж.

Шакенова Медина Еренгаиповна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагогика ғылымдарының магистірі, педагог-зерттеуші
Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
«№47 жалпы білім беретін мектеп» КММ

ҚОЛӨНЕР ЖҰМЫСТАРЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҰСАҚ ҚОЛ МОТОРИКАСЫН ДАМЫТУ

Қазіргі білім беру жүйесінде бастауыш сынып оқушыларының ұсақ моторикасын дамыту маңызды педагогикалық міндеттердің бірі болып табылады. Ұсақ мотрикаының жеткілікті деңгейде қалыптасуы баланың жазу, сызу, қиып-жапсыру сияқты оқу әрекеттерін меңгеруіне тікелей әсер етеді. Алайда соңғы жылдары балалардың цифрлық құрылғыларды жиі қолдануы қол қимылының белсенділігін төмендетіп, саусақ бұлшықеттерінің әлсіз дамуына әкелуде. 6-7 жастағы балалардың моторикасын дамыту үшін ең маңыздысы – олардың қозғалыс дағдыларын ойнау арқылы қалыптастыру. Бұл жас кезеңінде балалардың қимыл-қозғалыстары мен қолдарының ұсақ моторикасы жақсы дамиды. Бұрын балалар балшықпен ойнады, қағаз қиды, жапсырды, түйме қадады, жіп өткізді. Қазір бұл әрекеттер: балабақшада да, үйде де жеткіліксіз орындалады. Ата-аналардың уақыт тапшылығы баламен бірге қолөнер жасауға уақыт бөлмейді тез, таза, оңай жолды таңдап, гаджетті береді. Сол сияқты баланың өз бетінше әрекет етуіне мүмкіндік бермеу:киіндіру, түйме салу, бау байлау. Мұның бәрін ересектер жасап береді, ал бала жаттықпайды. Ұсақ моторика мен сөйлеу дамуының байланысын елемейді, көп жағдайда: ата-аналар ұсақ мотриканың сөйлеу, ойлау, жазуға дайындықпен тікелей байланысты екенін білмейді. Қозғалыс белсенділігінің төмендігі: аулада ойнау азайды**,** құммен, табиғи материалмен жұмыс жоқ**.** Бұл тек ірі моторикаға емес, ұсақ моторикаға да әсер етеді.

Ұсақ мотрикаңы және қол үйлесімділігін дамытуға жаттығуларға, ойындарға және әртүрлі тапсырмаларға тиісті назар аударатын ата-аналар баласының жалпы интеллектуалдық, ақыл-ой және сөйлеу дамуына жанама түрде әсер етеді. Олар сондай-ақ оларды жазу дағдыларын игеруге дайындайды, бұл болашақта мектептегі көптеген қиындықтардан аулақ болуға көмектеседі. Мектепке 1 сыныпқа келген балаларды бақылай отырып, мен көптеген балалардың ұсақ моторикасының нашар дамығанын байқадым. Кейбіреу қаламды дұрыс ұстай алмады, есте сақтау қабілеттері нашар, басқалары құрастыру жинақтары мен кішкентай ойыншықтарды контейнерге сала алмады немесе доппен ойнай алмады, түймелер мен бауларды айтпағанда, бекіте алмады. Осыған орай «Қолөнер жұмыстары арқылы оқушылардың ұсақ қол моторикасын дамыту» атты авторлық бағдарлама жаздым. Бағдарлама курсы 6-7 жас аралығындағы оқушыларына арналған аптасына 1 рет, жылдық уақыт мөлшері-33 сағатқа бөлінген, іске асыру уақыты үш(3) жылдық.

Бірінші оқушылар әр жұмыстың жасалу жолын, шығу тарихын зерттесе, екінші шығармашылық жұмысты жасап, дайындайды, бөлім соңында түрлі жұмыстарға көрме ұйымдастырылып, таныстырылым жасалады.

Сабақ барысында мұғалім оқушыларға дайын үлгіні ғана ұсынбай, олардың өз идеяларын жүзеге асыруына мүмкіндік беруі қажет. Еркін шығармашылық орта баланың қызығушылығын арттырып, жұмысқа деген ынтасын күшейтеді. Сонымен қатар топтық жұмыстар ұйымдастыру арқылы оқушылар бір-бірімен тәжірибе алмасып, коммуникативтік дағдыларын дамытады.

Қорытындылай келе, қолөнер жұмыстары оқушылардың ұсақ қол моторикасын дамытуда тиімді құрал болып табылады. Сыныптан тыс жұмыстарда ұсақ қол моторикасын дамытуға арналған тапсырмалардың жазу, оқу, сөйлеу және тұрмыстық дағдылармен кешенді байланыста құрылуы. Әр тапсырма баланың қол қимылын жетілдірумен қатар, сөйлеу белсенділігін арттырып, күнделікті өмірде қажетті әрекеттерді меңгеруіне бағытталған. Тапсырмалар инклюзивті, деңгейлік және өмірмен байланысты болуы арқылы ерекшеленеді.

Әдебиеттер тізімі

1.«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» (бұдан әрі- МЖМБС) (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығы).

2.«Қазақстан Республикасында бастауыш, негізгі, орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту» (ҚР МП 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығы)

3. Жусупкалиева Г., Қуанбаева Б., Рахметов М. *The effectiveness of STEAM technologies on improving the professional competence of students* // Frontiers in Education, 2025.

4. Жантасова Д., Черчилль Д., Ахметова Д. *Capacity Building for Engineering Training and Technology via STEAM Education* // Education Sciences, 2022

Абакашева Гулжанат Кенжеевна
Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
«№47 жалпы білім беретін мектеп» КММ

УЧИТЕЛЬ КАК КЛЮЧЕВАЯ ФИГУРА В ФОРМИРОВАНИИ УСПЕШНОЙ ЛИЧНОСТИ: УРОКИ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧЕРЕЗ КЛАССИЧЕСКУЮ ЛИТЕРАТУРУ

(«Гобсек» и современная кредитная система)

Сегодня финансовая грамотность является одной из ключевых жизненных компетенций. Подростки ежедневно сталкиваются с кредитами, рассрочками и финансовыми предложениями, но часто не умеют оценивать риски и последствия.

Именно поэтому цель моей работы — формирование финансовой грамотности учащихся через анализ художественного текста.

В основе исследования — повесть Гобсек французского писателя Оноре де Бальзак.

Главный герой рассматривается не просто как литературный персонаж, а как модель финансового поведения, отражающая механизмы кредитных отношений.

В ходе исследования было проведено сопоставление между системой ростовщичества в произведении и современной кредитной системой. Выявлено, что несмотря на изменение форм — банки, кредиты, рассрочки — суть остаётся неизменной: проценты, долговая зависимость и финансовые риски влияют на поведение человека.

Практическая часть включала анализ кейсов и анкетирование учащихся. Результаты показали рост осознанности: после занятия учащиеся стали более критично относиться к кредитам и лучше понимать финансовые риски.

Литература перестаёт быть только предметом изучения и становится инструментом формирования жизненно важных компетенций.

Анализ повести «Гобсек» может стать эффективным инструментом формирования финансовой грамотности школьников.

Если изучать «Гобсека» через призму современных кредитных отношений, то учащиеся лучше понимают текст, формируется критическое отношение к займам и долгам

Научная новизна работы заключается в:

1.интерпретации художественного произведения как модели финансового поведения;

2.интеграции литературы и финансовой грамотности;

3.использовании кейс-метода в анализе текста;

Почему именно «Гобсек»?

Это модель кредитных отношений, **актуальная** сегодня

В чём практическая значимость?

Учащиеся учатся принимать финансовые решения.

Какой результат?

Повышение уровня финансовой грамотности

Мы видим 5 критериев:

1. Актуальность

кредиты, финансы, жизнь

2. Новизна

литература + финансовая грамотность

3. Практика

кейсы + анкетирование + результат

4. Измеримость

есть «до/после»

5. Методика

урок + кейс-технологии

Теоретическая основа (финансовые термины)

Для осмысления произведения Оноре де Бальзак через призму финансовой грамотности вводятся ключевые понятия:

Кредит — предоставление денежных средств на условиях возврата и оплаты (процентов).

Процентная ставка — плата за пользование кредитом.

Долг — финансовое обязательство заемщика.

Финансовая ответственность — способность принимать обоснованные решения в сфере личных финансов.

Финансовая грамотность — умение управлять денежными ресурсами, оценивать риски и последствия.

Гобсек как модель финансового поведения

Гобсек выступает как:

1.кредитор

2.инвестор (накопление капитала)

3.финансовый стратег

Его модель поведения:

1.минимальные риски для себя

2.максимальная выгода

3.использование слабостей заемщиков

Гобсек — это пример жёсткой финансовой стратегии, но без моральных ограничений.

Кейс-задание

Ситуация:

«Вы хотите купить дорогой телефон, но у вас нет денег. Вам предлагают кредит.»

Работа в группах:

Задание:

1. Принять решение (брать / не брать)

2. Обосновать

3. Найти риски

Ожидаемые ответы:

переплата

риск долга

эмоциональное решение

Учитель задаёт вопрос:

«Как бы поступил Гобсек?»

Ответ:

он бы извлёк выгоду, а не стал должником

Сравнение с современностью

Гобсек	Кредитная система сегодня
Ростовщик	Банк
Проценты	Проценты за кредит
Давление	Реклама

Вывод: механизм тот же

Рефлексия

Вопрос:

«Изменилось ли ваше отношение к кредитам?»

Учащиеся формулируют:

Правила:
1.не брать кредит без необходимости
2.думать о последствиях
3.не поддаваться эмоциям
Результат фрагмента
Учащиеся:
понимают риски кредита
проводят параллели с жизнью
формируют финансово грамотное поведение
«ФИНАНСОВЫЕ ПРАВИЛА»
Сформированные у учащихся правила:
1. Не брать кредит без анализа
2. Оценивать свои возможности
3. Избегать эмоциональных покупок
4. Понимать последствия долга
5. Сравнивать предложения

Диагностика уровня финансовой грамотности
До изучения:
высокий уровень — 15%
средний — 35%
низкий — 50%
После:
высокий — 45%
средний — 40%
низкий — 15%

Повесть Гобсек демонстрирует, что финансовые отношения, основанные на долге и процентах, сохраняют свою сущность независимо от эпохи.

Проведённое исследование показало, что интеграция литературы и финансовой грамотности:

1.формирует ответственное отношение к деньгам;
2.развивает критическое мышление;
3.повышает практическую значимость урока.

Таким образом, художественный текст становится инструментом формирования жизненно важных компетенций учащихся.

Мы учим детей не только анализировать текст, но и не попадать в долговые ловушки в реальной жизни.

Таким образом, литература перестаёт быть только предметом изучения и становится инструментом формирования жизненно важных компетенций.

Я рассматриваю художественный текст как модель реального финансового поведения и использую его для формирования практических навыков учащихся.

Список литературы

1.Русский язык и литература Жалпы білім беретін мектептің 10-сыныбына арналған оқулық Ж.Х.Салханова, Ж.К.Киынова, А.Е.Бектурова. - Алматы: Мектеп,2019.
2. Оноре де Бальзак «Гобсек» Москва «Детская литература» 1977 г.
3.К.Макконелл, Стэнли Брю Экономикс. Главы о кредите

Абдикасымова Жанна Сериковна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
Алматы қаласы Білім басқармасының
"№157 жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕНІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫ

2021–2022 оқу жылында 1-сынып оқушыларын қабылдап, қазіргі таңда бастауыш білім беру деңгейін аяқтап отырмыз. Төрт жылдық оқу-тәрбие үдерісі барысында білім алушылар қалалық деңгейдегі ашық сабақтарға, түрлі интеллектуалдық байқаулар мен олимпиадаларға белсенді қатысып, өз білімдері мен шығармашылық қабілеттерін көрсете білді.

Бастауыш білім беру – оқушы тұлғасының қалыптасуындағы ең маңызды кезеңдердің бірі. Осы кезеңде оқушылардың оқу сауаттылығы қалыптасып, олардың танымдық қабілеттері, шығармашылық белсенділігі мен әлеуметтік дағдылары дамиды. Мұғалімнің басты міндеті – оқушыға тек білім беріп қана қоймай, оның тұлғалық дамуына ықпал ету, білім алуға деген қызығушылығын арттыру және өмірлік құндылықтарды бойына сіңіру.

Педагогикалық қызметімде заманауи білім беру технологияларын тиімді пайдалана отырып, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға басымдық беремін. Сабақ барысында инновациялық технологиялар мен белсенді оқыту әдістерін енгізу арқылы білім алушылардың функционалдық сауаттылығын, сыни және шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға назар аударылады. Сонымен қатар, оқушыларды отансүйгіштікке, адалдыққа, достыққа, қамқорлыққа, жауапкершілікке және жаңашылдыққа тәрбиелеу – оқу-тәрбие жұмысының негізгі бағыттарының бірі болып табылады.

Қазіргі білім беру жүйесіндегі басты талаптардың бірі – сапалы біліммен қатар, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды бойына сіңірген, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру. Осы бағытта мұғалімнің кәсіби ізденісі, шығармашылық шеберлігі мен үздіксіз дамуы ерекше маңызға ие.

Қазіргі қоғамның даму үдерісі білім беру жүйесіне жаңа талаптар қоюда. Бүгінгі жас ұрпақ – еліміздің болашағы мен интеллектуалдық әлеуетінің негізгі көрсеткіші. Сондықтан білім беру саласында жүзеге асырылып жатқан жаңартылған бағдарламалар мен инновациялық өзгерістерді тиімді іске асыру педагог қауымының басты міндеттерінің бірі болып табылады. Заманауи мұғалім тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытушы, шығармашылық ойлауын қалыптастырушы және тұлғалық қасиеттерін жетілдіруші кәсіби маман болуы тиіс.

Қазіргі кезеңде білім беру мазмұны жаңа технологиялармен, инновациялық әдіс-тәсілдермен және цифрлық ресурстармен тығыз байланыста дамуда. Осыған сәйкес мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі мен педагогикалық шеберлігі үнемі жетілдіруді қажет етеді. Білім беру үдерісінде оқытудың заманауи технологияларын қолдану арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын, сыни ойлау қабілетін, шығармашылық белсенділігін және өздігінен білім алу дағдыларын дамытуға мүмкіндік артады.

Қоғам дамуының қазіргі кезеңінде негізгі құндылық материалдық немесе техникалық ресурстармен ғана емес, сапалы біліммен және интеллектуалдық әлеуетпен айқындалады. Сондықтан білім беру жүйесінің басты мақсаты – білім мен тәрбиені ұштастыра отырып, өмірлік жағдаяттарда дұрыс шешім қабылдай алатын, бәсекеге қабілетті, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды бойына сіңірген саналы тұлға қалыптастыру.

Қорыта айтқанда, білім – адамзат қоғамының тұрақты дамуының негізгі факторы әрі рухани құндылығы. XXI ғасырдағы педагогтің басты міндеті – заманауи талаптарға сай кәсіби бағытта жұмыс жүргізіп, жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие беру арқылы ел болашағының дамуына үлес қосу.

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«АЙТУҒАНОВА» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «ULAGAT» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «ULAGAT», относящийся к индивидуальному предпринимателю «АЙТУҒАНОВА».

Журнал 2023 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.
Басылым 1 айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 22 қыркүйектегі Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ44VPY00078195 берілген.

Журнал издается с декабря 2023 года.
Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ44VPY00078195 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 22 сентября 2023 года.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды. Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические ошибки несут авторы. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 15.05.2026 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 15.05.2026 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «АЙТУҒАНОВА».

ULAĠATTY USTAZ JOLY

Ахмет Байтұрсынов

Ыбырай Алтынсарин

Ұстаз – ұлттың шамшырағы

Мектептің жүрегі – ұстаз. Ұстаз біліммен ғана емес, жүрек жылуымен, мейірімімен, ұстанымымен шәкіртке жол сілтейді. Шын мәнінде, қандай мұғалім болса – болашақ та сондай.

Ұстаздың әр сөзі, әр қадамы – баланың болашағына жазылған тағдыр іспетті. Сондықтан да ең басты байлық – білімді, жан-жақты, әдістемені терең меңгерген, әр баланың жүрегіне жол таба алатын мұғалім.

Жақсы мұғалім – жай ғана маман емес, ол – тәрбиелеуші, шабыттандырушы, бағыт беруші. Ұстаз – уақыттан озып жүретін адам. Оның бүгін еккен дәні – ел ертеңінің жемісі.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.